మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

సర్పయాగ సందర్భంగా జనమేజయ మహారాజునకు వైశంపాయన మహర్షి చెప్పిన మహాభారత కథను, నైమిశారణ్యంలో సత్రయాగ సందర్భంగా సూతి అను పౌరాణికుడు శౌనకుడు మొదలగు మహామునులకు వినిపించ సాగాడు. ధర్మరాజు చేసిన అశ్వమేధయాగము గురించి విన్న జనమేజయ మహారాజు వైశంపాయన మహర్షిని ఇలా అడిగాడు. "ఓ మహర్షి! ఆ ప్రకారంగా పితృపితామహుల నుండి సంక్రమించిన రాజ్య సంపదను స్వీకరించిన పాండవులు ధృతరాష్ట్రుని పట్ల ఏవిధంగా ప్రవర్తించారు. కుమారులు, మిత్రులను, అమాత్యులను యుద్ధంలో పోగొట్టుకున్న ధృతరాష్ట్రుడు, అష్ట ఐశ్వర్యములను పోగొట్టుకున్న ధృతరాష్ట్రుడు, ఆయన భార్య గాంధారి ఏ ప్రకారము ప్రవర్తించారు. వివరించండి." అని అడిగాడు. దానికి సమాధానంగా వైశంపాయనుడు జనమేజయ మహారాజునకు ఇలా వివరించాడు.

" ఓ జనమేజయ మహారాజా! ధర్మరాజు, అతని తమ్ములు పెదనాన్న ధృ తరాష్ట్రునికి, గాంధారికి ఏ విధంగానూ తక్కువ చేయలేదు. వారిని అత్యంత గౌరవ ప్రదంగా చూసుకుంటున్నారు. ప్రతిరోజూ ధృతరాష్ట్రుని కలుసుకుంటూ ఆయన నుండి ఆదేశాలను స్వీకరిస్తున్నారు. విదురుడూ, యుయుత్సుడూ ప్రతిరోజూ ఆయనను ఏమరక సేవిస్తున్నారు. వారికి ఏమి కావాలో అడిగి తెలుసుకొని వాటిని వెంటనే అమరుస్తున్నారు. ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారి కూడా పాండవుల పట్ల ప్రేమాభిమానాలతో వ్యవహరిస్తున్నారు. కుంతీ దేవి కూడా తన అక్కగారైన గాంధారిని ప్రతి రోజూ వచ్చి పలకరిస్తూ ఉండేది. ద్రౌపది, సుభద్ర తమ అత్తగారైన గాంధారిని ఏమరక సేవిస్తూ ఉన్నారు. ఆమెకు విలువైన వస్తువులు కానుకలుగా ఇస్తున్నారు. వారే కాకుండా అర్జునుని భార్యలైన చిత్రాంగద, ఉలూపి కూడా గాంధారిని ఆదరించేవారు. ఇంక ధర్మరాజు ప్రత్యేకంగా పెదనాన్న గారికావలసిన భోజన సదుపాయములు, దైనందిన అవసరములు అన్నీ ప్రత్యేంగా అమరుతున్నాయో లేదో అని స్వయంగా పరిశీలించేవాడు. ప్రతిరోజూ వారికి ఏ లోటూ రాకుండా చూసుకొనే వాడు. ఇంక ధర్మరాజు అనుమతితో ధృతరాష్ట్రుడు ఎన్నో ధర్మకార్యాలు చేసాడు. దేవాలయములు కట్టించాడు. సత్రములు నిర్మించాడు. చెరువులు త్రవ్వించాడు. బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారాలు, మిగిలిన జాతుల వారికి గ్రామములు నిర్మించాడు.

ధర్మరాజ చక్రవర్తిని చూడటానికి వచ్చే సామంత రాజులు ముందు ధృ తరాష్ట్రుని దర్శించుకొని తరువాత ధర్మరాజును దర్శించుకొనే వాళ్లు. దానికి ధర్మరాజు ఎంతో సంతోషించేవాడు. తన కుమారులు లేరు అన్న వ్యధను మనసులోనికి రానీయకుండా ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మరాజు అన్ని సౌకర్యాలు సమకూర్చాడు. అదే కాకుండా ధర్మరాజు తన తమ్ములకు, అమాత్యులకు, సైన్యాధిపతులకు ఇలా ఆదేశాలు ఇచ్చాడు. "నాపెదనాన్న, పెదతల్లిగారు పుత్రులను పౌత్రులను పోగొట్టుకొని దుఃఖంతో ఉన్నారు. వారికి ఏలోటూ రానీయకుండా చూడండి. నాకు ఏ విధమైన గౌరవ మర్యాదలు ఇస్తారో అవే గౌరవ మర్యాదలు వారికీ ఇవ్వండి." అని ఆదేశించాడు.

అమరనాథ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

ధర్మరాజు మాటలను అమాత్యులు, తమ్ములు, సేవకులు పాటించేవారు.
కాని భీముడికి మాత్రం మనసులో ఏమాత్రం ఇష్టం లేదు. కాని అన్న మాట కాదనలేక పైకి మాత్రం వారి పైన గౌరవాభిమానములు ఉన్నట్టు నటిస్తుండేవాడు. ధృతరాష్ట్రుని చూడగానే భీమునకు తాము మాయా ద్యూతము వలన పడిన బాధలు, అరణ్య అజ్ఞాత వాస క్లేశమును గుర్తుకు వచ్చి మనసు మండిపోయేది. ఎంత అణచుకున్నా ఆవేశం పొంగి ధృతరాష్ట్రుని చూడగానే మండిపడేవాడు భీముడు. కాని ధర్మరాజు మాత్రము దానికి భిన్నంగా ఉండేవాడు. సుయోధనునకు, అతని తమ్ములకు శ్రాద్ధకర్మలు నిర్వర్తించునపుడు ధృత రాష్ట్రుని చేత ఎన్నో దాన ధర్మములు చేయించేవాడు. ఆ మాటకు వస్తే ధృతరాష్ట్రునకు తన కొడుకులు ఉన్నప్పటి కన్నా ఇప్పుడు రాచమర్యాదలు ఎక్కువగా జరుగుతున్నాయి. అంతే కాదు ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రుని వలన, అతని కొడుకుల వలన తనకు జరిగిన అపకారములను మనసులోకి రానిచ్చేవాడు కాదు. ధర్మరాజు తత్వము తెలిసి ఎవరు కూడా ఆయన ముందు ధృతరాష్ట్రుని గురించి, ఆయన కుమారుల గురించి, వారి పూర్వ ప్రవర్తన గురించి, చెడ్డగా మాట్లాడేవాళ్లు కాదు.
ప్రజలలో కూడా ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మరాజుకు బేధం ఉండేది కాదు. ఇరువురినీ సమానంగా గౌరవించేవారు. ధృతరాష్ట్రుడు కూడా క్రమ క్రమంగా తన కుమారులను మరిచిపోయి ధర్మరాజు మీదనే ఎక్కువ ప్రేమానురాగాలు చూపించేవాడు. కాని భీముని చూచినప్పుడు మాత్రం ధృతరాష్ట్రుని గుండె రగిలిపోయేది. ఎందుకంటే భీముడే తన పెద్దకుమారులు ఇద్దరినీ నిర్దాక్షిణ్యంగా సంహరించాడు. భీముడు కూడా తమ సకల కష్టములకు కారణమైన ధృతరాష్ట్రుని చూచి మనసులో కోపంతో రగిలిపోయేవాడు. ఆ ప్రకారంగా ధృ తరాష్ట్రుడు, భీముడు ఒకరి మీద కోపంతో మరొకరు రగిలిపోతున్నా, పైకిమాత్రం ఎంతో నమ్రతగా మర్యాదగా మాట్లాడు కొనేవాళ్లు. కాని భీముడు మాత్రం ఒక్కోసారి బయటపడేవాడు.
ధృతరాష్ట్రుడు ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు గాంధారి వింటూ ఉండగా ఈ విధంగా అనేవాడు.
"ఈ గుడ్డి వాడి కొడుకులందరినీ చంపేశాను. అయినా నా పాల బడ్డ ఎవడైనా చావకుండా బయటపడ్డాడా! ఆ కౌరవులకు బుద్ధిలేక మాతో యుద్ధానికి వచ్చారు కానీ, నా సంగతి తెలిసిన వాడెవడైనా మాతో పెట్టుకుంటాడా! ఈ భుజాలతోనే నేను సుయోధన, దుశ్శాసనులను మట్టుబెట్టాను. ఇంతటి మహత్కార్యమును నిర్వర్తించిన నా బాహువులకు పూజ చేస్తాను. కౌరవులను సమూలంగా నాశనం చేసేట్టు చేసిన ఆ దైవానికి నా శతకోటి వందనాలు." అని అంటూ ఉండేవాడు.

కాని భీముడు ఇలా అంటూ ఉండేవాడని ధర్మరాజుకు, అర్జునునికి, కుంతికి, ద్రౌపదికి తెలియదు. నకుల సహదేవులు మాత్రము భీముని మాటలు విని సంతోషించారు. కానీ ధర్మరాజుకు భయపడి బదులు చెప్పరు. ధృత రాష్ట్రుడు, గాంధారీ భీముని మాటలు విని, ఏమీ చెయ్యలేక మనసులోనే బాధపడుతుంటారు. ఆ ప్రకారంగా 15 ఏళ్లు గడిచాయి. ఒకరోజు ధృతరాష్ట్రుడు తన బంధువులను, మిత్రులను, ధర్మరాజును

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

సమావేశ పరిచి వారితో ఇలా అన్నాడు. "ఆర్యులారా! నా వలననే నా కుమారులు నాశనం అయ్యారు అని మీకు బాగా తెలుసు. నా కొడుకు అతి క్రూరుడు, లోభి, దాయాదులకు ద్రోహం చేసేవాడు. అయినా వాడిని ఈ కురుసామ్రాజ్యానికి చక్రవర్తిని చేసాను. రాయబార సమయంలో కృష్ణుడు చెప్పిన మాటలు వినలేదు. నాకు నా కుమారుల పట్ల ఉన్న వ్యామోహము వలన వారికి మంచి చెడూ గట్టిగా చెప్పలేకపోయాను. ఒక్క కృష్ణుడే కాదు, భీష్ముడు, ద్రోణుడు, విదురుడు, సంజయుడు నాకు ఎన్నోవిధాలుగా చెప్పారు. చివరకు నా భార్య గాంధారి కూడా నన్ను తిట్టింది. అయినా నేను వారి మాటలు పెడచెవిని పెట్టాను. ఇదంతా తల్చుకుంటూ ఉంటే మనసుకు బాధ కలుగుతూ ఉంది. తుదకు నా కొడుకులు యుద్ధమును కోరుకున్నారు. యుద్ధంలో ఓడిపోయి తిరిగి రాకుండా అందరూ యుద్ధభూమి లో మరణించారు. యుద్ధంలో మరణించి వీరస్వర్గం పొందడం క్షత్రియుల లక్షణం కాబట్టి నేను వారి మరణానికి చింతించడం లేదు." అని అన్నాడు ధృ తరాష్ట్రుడు.

ధర్మరాజును దగ్గరగా పిలిచాడు. "ధర్మనందనా! నీ దయ వలన నేను సుఖంగా జీవితం గడుపుతున్నాను. రాచమర్యాదలు అనుభవిస్తున్నాను. నా కుమారుల శ్రాద్ధకర్మలయందు విశేషంగా దానధర్మాలు చేసి వారికి పుణ్యలోకాలు కలుగునట్లు చేసావు. నావలన నువ్వు నీ తమ్ములు ఎన్నో కష్టాలు అనుభవించారు. నీ భార్య ద్రౌపది పట్టరాని పరాభవాన్ని చవిచూచింది. నిన్ను నీ భార్యను ఇన్ని కష్టముల పాలు చేసిన నాకుమారులను నువ్వు నీ తమ్ములు చంపడం సమంజసమే. దానికి మిమ్ములను తప్పుపట్టను. అవన్నీ మరిచిపోయి నీవు నాపట్ల ఎంతో గౌరవము అభిమానము చూపిస్తున్నావు. ఈ సందర్భంలో నేను నీకు ఒక విషయాన్ని చెప్పుకుంటాను. ఎందు కంటే నీవు ఈ రాజ్యమునకు రాజువు. ఈ రాజ్యంలో ఉండే ఎవరూ రాజుకు చెప్పకుండా ఏ పనీ చెయ్యకూడదు. అందుకని నీతో చెప్పుకుంటున్నాను. మాకు ముసలితనము వచ్చేసింది. ఎంతోకాలము బతకము. క్షత్రియుడైన వాడు యుద్ధంలో మరణించి వీరస్వర్గము పొందాలి. లేకపోతే తపస్సు చేసి ఆ తపోఅగ్నిలో దగ్ధం అవ్వాలి. నాకు రెండో మార్గమే శరణ్యము. మా పూర్వీకులు ఎంతో మంది వార్ధక్యములో తపస్సు చేసి ముక్తి పొందారు. కాబట్టి నేను గాంధారి అడవులకు పోయి తపస్సు చేసుకోడానికి అనుమతి ఇవ్వు. నేనూ గాంధారీ అడవులకు పోయి అక్కడ నారచీరలు ధరించి కందమూలములు తింటూ తపస్సు చేసుకుంటూ నిన్ను దీవిస్తూ ఉంటాము." అని అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు.

ఆ మాటలు విన్న ధర్మరాజు పెదతండ్రితో ఇలా అన్నాడు. "పెదనాన్న గారూ! మీరూ పెదతల్లిగారూ అడవులకు పోయి అక్కడ కందమూలములు తింటూ అరణ్యవాసము చేస్తుంటే నేను ఇక్కడ రాజ్యసుఖములు అనుభవించ గలనా! ఈ రాజ్యపాలన నాకుసుఖాన్నిస్తుందా! పెదనాన్నగారూ! నాకు తెలుసు మీరు ఇన్నాళ్లూ సుఖంగా ఉన్నట్టు పైకి కనపడుతున్నారు కానీ మీరు సుఖంగా లేరు. మీరు మనసులో మాత్రం దుఃఖంతో

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

పరితపిస్తున్నారు. మీ మాటలు విని నాకు చాలా బాధగా ఉంది. మీరు లేని రాజ్యము నాకు అవసరము లేదు. పెదనాన్నగారూ! నాకు తల్లి, తండ్రి, గురువు, దైవమూ అన్నీ మీరే అనుకున్నాను. అటువంటి మీరు అడవులకు పోతే నేను హస్తినాపురములో ఎలా ఉండగలను. ఒక పని చేద్దాము. తమరి కుమారుడు యుయుత్సునికి రాజ్య పట్టాభిషేకము చెయ్యండి. నేను కూడా మీతోపాటు అడవులకు వస్తాను. అందరం అక్కడే ఉందాము. యుయుత్సుడు పరాయి వాడు కాదు. సాక్షాత్తు తమరి వలన పేద తల్లి గాంధారికి జన్మించిన వాడు. తమరి కుమారుడు. తమరికి వారసుడు ఈ రాజ్యానికి వారసుడు అతడే.

పెదనాన్నగారూ! నేను ఇప్పటికే బంధువులను మిత్రులను యుద్ధములో కోల్పోయి, ఆ దుఃఖమును తట్టుకోలేకుండా ఉన్నాను. ఇప్పుడు మీరుకూడా నన్ను విడిచి వెళ్లిపోతే నేను ఏం కావాలి! నా దుఃఖాన్ని ఎవరు తీరుస్తారు. అయినా పెదనాన్నగారూ! ఈ రాజ్యం మీది. ఈ కౌరవ సామ్రాజ్యానికి మీరే రాజు. మీకు అనుజ్ఞ ఇవ్వడానికి నేను ఎవరిని. మీరు ఇంకా మీ కుమారులు చేసిన దురాగతములు గుర్తుపెట్టుకున్నారు కానీ నేను ఎప్పుడో మరిచిపోయాను. అయినా అవన్నీ కర్మవశాత్తు జరిగినవే కానీ, ఎవరూ చేసినవి కావు కదా! నాకు మా అమ్మ కుంతీ దేవి, పెద తల్లి గాంధారీ ఒకటే కదా! ఇద్దరినీ సమానంగా పూజిస్తాను. గౌరవిస్తాను. అటువంటిది మీరు లేకపోతే నేను హస్తినలో ఎలా ఉండగలను. నేను ఇన్నిచెప్పినా మీరు అరణ్యములకు పోదలచుకుంటే నేను కూడా మీ వెంట వస్తాను. కాదనకండి. పెదనాన్నగారూ! అమ్మా గాంధారీ మాతా! నిజం చెబుతున్నాను. మీరు ఈ ప్రకారంగా మనసు కష్టపెట్టుకొని అరణ్యములకు పోతే నేను ఈ రాజ్యసుఖములు అనుభవించలేను. మాకు మీకు కలిగిన నష్టములు, పుత్రశోకములు అన్నీ విధివశాత్తు కలిగినవే. కాబట్టి వాటిని మరిచిపోయి మీరు సుఖంగా ఉండంది. ఈ అరణ్యవాస ఆలోచన మానుకోండి. బంధుమిత్రులను అందరినీ యుద్ధములో పోగొట్టు కొన్న నేను మీ ఇద్దరికీ సేవచేసుకుంటూ ఈ దుఃఖమును మరిచి పోదామని అనుకుంటూ ఉంటే మీరు ఈ ప్రకారము మమ్ములని విడిచి పెట్టి అరణ్యములకు పోతాము అనడం న్యాయమా! కాబట్టి నా ప్రార్ధనలు మన్నించి ఈ అరణ్యవాస ఆలోచన మానండి. మీ మనసులో ఉన్న దుఃఖాన్ని దూరం చేయండి." అని ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారి కాళ్లమీద పడి ప్రాధేయపడ్డాడు ధర్మరాజు. ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజు పట్టుకొని పైకి ఎత్తి కాగలించుకున్నాడు. "నాయనా ధర్మనందనా! నీవు నాకు ఎంతో భక్తితో సేవలు చేస్తున్నావు. నేను కాదనలేదు. కానీ

నాకు వయసు వచ్చింది. పెద్దవాడినయ్యాను కదా! ఈ వయసులో నైనా నేను తపస్సు చేసుకోవద్దా! ఇన్నాళ్లు రాజ్యపాలన చేసాను.

ప్రజలు చేసిన పాపాలలో నాకూ పాలు ఉంటుంది కదా! మరి నేను తపస్సు చేసి ఆ పాపాలు పోగొట్టుకోవాలి కదా!" అని పలికి ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుని, విదురుని, కృపాచార్యుని చూచి "అయ్యా! మీరు దయచేసి ధర్మరాజుకు

అమరనాథ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

నచ్చచెప్పండి. నాకు ఇంక మాట్లాడే శక్తిలేదు." అంటూ శోష వచ్చి పక్కనే ఉన్న గాంధారి మీద పడిపోయాడు. అది చూచి ధర్మరాజు దుఃఖించాడు. "అయ్యో! వెయ్యి ఏనుగుల బలంకల ధృతరాష్ట్రుడు కూడా పక్కనే ఉన్న ఒక అబల(గాంధారి)ను ఆసరాగా చేసుకొని పడిపోయాడు కదా! ఎంతటి వారికైనా ఇటువంటి దుర్దశ తప్పదు కదా!" అని దుఃఖించాడు. అప్పుడు గాంధారి ధర్మరాజుతో ఇలా అంది. "ధర్మనందనా! నాయనా! మీ పెద తండ్రి గారికి వయసు అయిపోయింది. ఆయన వానప్రస్థమునకు పోవాలని అనుకుం టున్నారు. ప్రతిరోజూ నిద్రాహారాలు మాని ఇదే ఆలోచిస్తున్నారు. అందుకని ఆయనను అరణ్యములకు పోవడానికి అనుమతి ఇవ్వు." అని పలికింది. అంతరూ కలిసి చల్లని నీరు మొహం మీద చిలకరించి ధృతరాష్ట్రుని సేదతీర్చారు. మరలా ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజుతో నేను ఎలాగైనా తపస్సు చేసుకోడానికి అడవులకు వెళ్లాల్సిందే. తప్పదు. ఈవిషయం తేలేంతవరకూ నేను అన్నపానాదులు ముట్టను. అని అన్నాడు. ఇంతలో వ్యాసమహర్షి అక్కడకు వచ్చాడు. అందరూ ఆ మహానుభావునికి నమస్కరించారు. వ్యాసుడు ధర్మరాజును చూచి ఇలా అన్నాడు.

"ధర్మనందనా! నీ పెదనాన్నగారి మాటను మన్నించు. ఆయనను తపస్సుచేసుకోడానికి అరణ్యములకు వెళ్లనివ్వు. ఎందుకంటే నీ పెదనాన్న వృద్ధుడు. కొడుకులను, బంధువులను పోగొట్టుకున్నాడు. అటువంటి వాడు తపస్సుచేసుకోడానికి అరణ్యాలకు పోవాలి అని కోరకుండా ఉంటాడా! గాంధారి కూడా పుత్రశోకమును ఇన్నాళ్లు మనసులోనే అణచుకొన్నది. ఆమెకు కూడా ప్రశాంతత కావాలి. ఆమెకు కూడా తన భర్త తపస్సుచేసుకోవాలనే కోరిక ఉంటుంది కదా! అందుకే ఇప్పుడు నీవద్దకు వచ్చాను. వీళ్లను అడవులకు పోనివ్వు. వీరు అక్కడ ఉత్తమ గతులు పొందుతారు. అదే శ్రేయస్కరము. "ధర్మనందనా! ఇన్నాళ్లు నీవు ఎంతో శ్రద్ధాభక్తులతో వీరికి సేవచేసావు. కాదనను. ఇంకనైనా వారిని వారి ఇష్టవచ్చినట్టు చెయ్యనీ! ఎందుకంటే ధర్మనందనా! క్షత్రియులకు యుద్ధభూమిలో మరణించి వీరమరణం పొందడమో లేక తపస్సు చేసుకుంటూ ఆ ధ్యానంలో మరణించడమో ఉత్తమము. అంతేకానీ ఈ సంసార సాగరంలో పడి వ్యాధులతో బాధలతో తీసుకుంటూ మరణించడం భావ్యమా!" అని అన్నాడు వ్యాసుడు. ధర్మరాజు మారు మాటాడలేకపోయాడు. "మహానుభావా! నీ మాట మాకు శిరోధార్యము. నీ ఆజ్ఞప్రకారమే చేస్తాను. అయినా తమరి అనుమతి లభించిన తరువాత నా అనుజ్ఞ ఏపాటిది. అయినా లాంఛనంగా పెదనాన్న గారి అరణ్యవాసమునకు అంగీకరిస్తున్నాను." అని అన్నాడు ధర్మరాజు. ఆ మాటలకు వ్యాసుడు ఎంతోసంతోషించాడు. "కుమారా! ధర్మనందనా! నీ తండ్రి పాండురాజు, తన అన్నగారైన ఈ ధృతరాష్ట్రుని సింహాసనము మీద కూర్చోపెట్టి ఆయనతో ఎన్నో యజ్ఞములు యాగములు, పుణ్యకార్యములు చేయించాడు. తాను రాజ్యభారము వహించి, అన్నగారి చేత రాచరికపు భోగములను అనుభవింపచేసాడు. తన అన్న గారిని భక్తితో సేవించాడు. నీవు కూడా నీ తండ్రి అడుగుజాడలలో నడిచావు. ఈ కురు సామ్రాజ్యమును

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

విస్తరింపచేసావు. ఆయన, ఆయన కుమారులు నీకు నీ తమ్ములకు చేసిన దుర్మార్గములు అన్నీ మరిచిపోయి, నీ పెదనాన్న గారిని ఇన్నాళ్లు సేవించావు.

ఇన్నాళ్లు రాజభోగములు అనుభవించాడు. ఇప్పుడు తపస్సుచేసుకొనవలెనని కోరిక కలిగింది. కాబట్టి ఆయనను అడవులకు పోనివ్వడం నీ ధర్మం." అని అన్నాడు. ఆ మాటలు చెప్పి మరలా వ్యాసుడు తనదారిన తాను వెళ్లిపోయాడు. అప్పుడు ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రుని చూచి "పెదతండ్రిగారూ! మీరు ఏంచేయాలను కున్నారో, విదురుడు, సంజయుడు, యుయుత్సుడు, కృపాచార్యుడు ఏమి చెయ్యాలనుకున్నారో అదే చెయ్యండి. నా అభ్యంతరం ఏమీ లేదు. కానీ తమరు అలసిపోయి ఉన్నారు. ముందు మీరు భోజనం చెయ్యండి." అని ప్రాధేయపడ్డాడు. ధర్మరాజు మాట మన్నించి ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారితో సహా లోపలకు వెళ్లాడు. ఆయన వెంట విదురుడూ, సంజయుడు, యుయుత్సుడు, కృ పాచార్యుడు కూడా వెళ్లారు. ధృతరాష్ట్రుని వానప్రస్థమునకు తగిన ఏర్పాట్లు అన్నీ చేస్తున్నారు. మరునాడు ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజును ఏకాంత మందిరంలోకి తీసుకొని వెళ్లాడు. . ఆయనతో ఇలా అన్నాడు. "ధర్మనందనా! ఈ రాజ్యము ఏడు అంగములతో కూడి ఉంది. రాజ్యపాలన ధర్మబద్ధంగా చెయ్యాలి. కాని అది చాలా కష్టము. నాకు తెలిసినంత వరకూ నీకు రాజనీతి గురించి చెబుతాను విను. నీవు ఎల్లప్పుడూ విద్యావంతులను, వృద్ధులను భక్తితో సేవించు. వారికి తగు ధనసహాయము చేసి వారిని ప్రీతులను చెయ్యి. పెద్దవాళ్లు చెప్పిన నీతులు విని ఆ ప్రకారం ఆచరించడం. (అనుభవజ్ఞులను సలహాదారులుగా నియమించుకోడం).
రాజ్యం ఎంత జాగ్రత్తగా చేస్తావో నీ ఇంద్రియాలను కూడా అంతే జాగ్రత్తగా అదుపులో ఉంచుకోవాలి. ఇంక మంత్రులను ఎలా నియమించాలంటే... వారి వారి పూర్వ చరిత్రలను, నిజాయితీని, పరిగణనలోకి తీసుకోనాలి. ఇంద్రియ నిగ్రహము కలిగిన వారినే మంత్రులుగా నియమించాలి. ఇంక రాజ్యపాలనలో ఎంతో
మంది శత్రువులు ఉంటారు. వారి యొక్క కదలికలు,నడవడికలు, వారియొక్క ఆప్తులు, బంధుమిత్రులు వారి కదలికలు అనుక్షణం చారుల వలన గమనిస్తూ ఉండాలి. ధర్మనందనా! ఇంక శాంతిభద్రతలు, పుర రక్షణ వ్యవస్థలను పటిష్టం చెయ్యాలి. నీకు
నమ్మకమైన వారినే నీకు భోజన సమయంలో, నిద్రించే సమయంలో నీకు సహాయకులుగా నియమించుకోవాలి. రాజ్యంలో ఆడవాళ్ల రక్షణ ఎంతో ముఖ్యమైనది. వారి రక్షణకు తగిన ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి. ధర్మనందనా! నీవు ఏ పని చేయాలనుకున్నా మంత్రులందరితోనూ ఆలోచించి నిర్ణయం తీసుకోవాలి.

ఓ ధర్మనందనా! రాజుగా నీవు తీసుకున్న నిర్ణయాలు బయటకుపొక్కితే జరిగేనష్టం నివారించడం చాలా కష్టం. కాబట్టి మంత్రివర్గ నిర్ణయాలు గోప్యంగా ఉంచాలని నీ మంత్రులకు నొక్కి చెప్పాలి. బలము ఉన్న వాడితో శత్రుత్వము వహించి వాడిని ఓడించు. లేకపోతే నీ సామంతరాజును చేసుకో. యుద్ధము రెండువిధాలు. ఒకటి...

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

కోటను ముట్టడించి కోటలో వారికి బైటనుండిసహాయము అందకుండా చేసి ఓడించడం. రెండవది ముఖాముఖి యుద్ధం చేసి ఓడించడం. మొదటి దానిలో సైన్య నష్టం తక్కువగా ఉంటుంది. సమయానుకూలంగా ఏ పద్ధతి అనుసరించాలో నీవే నిర్ణయించుకోవాలి. ఈ రెండింటికీ ముఖ్యమైన సైన్యమును పటిష్ఠంగా ఉంచుకోవాలి. నీ శత్రురాజ్యంలో ఉన్న మంత్రులు రాజునకు ఎదురు తిరిగినట్టు తెలిస్తే, అదే అదనుగా భావించి, వారిలో వారికి విబేధాలు కల్పించి, దండెత్తి వారిని సులభంగా జయించాలి. ఎంత ప్రయత్నించినా తన రహస్యాలు, తనరాజ్యములోని రహస్యాలు బయటకు పొక్కనీకుండా జాగ్రత్తపడుతూ, రాజ్యపాలన చేసే రాజుతో యుద్ధం కన్నా సంధి ఉత్తమం. ఇంక శత్రు రాజులను అనువైన సమయం చూచి జయించి వశపరచుకోవాలి. అంతదనుక అతనిని స్వేచ్ఛగా ఉండనివ్వాలి. ఆదమరిచి ఉన్నప్పుడు మీద పడి లోబరచుకోవాలి. నీవు నీ పొరుగు రాజు మీదికి దండెత్తాలి అనుకున్నప్పుడు ముందు అతని బలము, అతని సైన్యము, అతని శక్తియుక్తులు, అతనికి మిత్రులు ఎవరు, శత్రువులు ఎవరు, అతనికి నమ్మిన వారు ఎవరు ఇవన్నీ తెలుసుకొని తరువాత అతనిని జయించడానికి తగు వ్యూహాన్ని ఏర్పాటుచేసుకోవాలి. రాజుకు రెండు రకాల బలాలు ఉంటాయి. ఒకటి నీ స్వంతబలము. అంటే నీ స్వంత సైన్యము. రెండవది. నీ మిత్రుల బలము. నీ కష్టసుఖములలో నీకు అండగా ఉండే బలము ఏదో గ్రహించి దానిని నమ్ముకోవాలి. దానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యము ఇవ్వాలి. నీవు నీ శత్రు రాజ్యమును జయించి నప్పుడు ఆ రాజ్య ప్రజలకు నీ మీద అభిమానం కలిగేట్టు చూసుకోవాలి. వారిని అన్ని విధాలా ఆదుకోవాలి. అప్పుడు నీ కీర్తి శత్రు రాజ్యంలో కూడా పెరుగుతుంది. కాబట్టి, నీ రాజ్యములోని ప్రజలను కానీ, శత్రురాజ్యములోని ప్రజలను కానీ దయతో చూడాలి. ధర్మనందనా! రాజైనవాడు వివిధశాస్త్రములు చదివి అందులో నిష్ణాతుడై, ప్రజలను వారి ఆస్తులను జాగ్రత్తగా కాపాడుతూ, అందరి ఎడలా దయతో ఉంటూ, ప్రజలకు ఇబ్బంది కలగని విధంగా పన్నులు వసూలు చేస్తూ, ధర్మబద్ధంగా రాజ్యపాలన చేసే రాజుకు ఆ రాజ్యము కామధేనువే అవుతుంది. ధ ర్మమార్గంలో రాజ్యపాలన చేసిన రాజుకు ఈ లోకంలోనే కాదు పరలోకంలో కూడా సుఖాలు లభిస్తాయి. ప్రజలను దయతో, ప్రేమతో, పక్షపాతం లేకుడా, కన్నబిడ్డలవలె కాపాడే రాజుకు అశ్వమేధ యాగములు చేసిన ఫలితం కన్నా ఎక్కువ ఫలితం కలుగుతుంది. నాయనా ధర్మనందనా! నీకు ఇదివరకే తాత భీష్ములవారు, వ్యాసుడు, కృ ష్ణుడు ఎన్నో నీతి వాక్యములు చెప్పారు. నీవు విన్నావు. అయినా నీ మీద ఉన్న వాత్సల్యము కొద్దీ నాకు తెలిసిన రాజనీతి సూత్రాలు చెప్పాను. అయినా నీకు తెలియని రాజనీతి ఏముంది. కానీ నిరంతరమూ పెద్దలను సేవిస్తూ ఉండు. నీకు సకల శుభములు కలుగుతాయి." అని ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజుకు రాజనీతిశాస్త్రము వినిపించాడు. 'పెదనాన్న గారూ! ఇప్పుడు తాత భీష్ముల వారు లేరు. కృష్ణుడు ద్వారకకు వెళ్లాడు. ప్రస్తుతము తమరు తప్ప నాకు పెద్ద దిక్కు ఎవరూ లేరు కదా! తమరు ఉపదేశించిన రాజనీతి సూత్రములు అక్షరాలా పాటిస్తాను." అని అన్నాడు..

అమరనధ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

ధర్మనందనా! ఇంక నీవు విశ్రాంతి తీసుకో. నేనూ కొంచెంసేపు విశ్రమిస్తాను." అని అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు అంతః పురానికి వెళ్లాడు. అక్కడ గాంధారి "మనము అరణ్యములకు ఎప్పుడు వెళ్లుతాము." అని అడిగింది.
" గాంధారీ! మన అరణ్యవాసమునకు వ్యాసమహర్షి అనుమతి, ధర్మరాజు అనుమతి లభించాయి. ఇంకా ఆలస్యం చెయ్యడం దేనికి. మనము వెంటనే అరణ్యములకు బయలుదేరుదాము. ఎన్నో పాపాలు చేసిన నీ కుమారులకు నేను తపస్సు చేసి ఉత్తమగతులు కలిగిస్తాను. మనము అడవులకు పోయే ముందు నీ కుమారులకు ఊర్ధ్వలోక ప్రాప్తి కలిగేటట్టు కొన్ని పుణ్యకార్యములు దాన ధర్మములు చేసి వెళుదాము." అని అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. వెళ్లే ముందు ఇంతకాలము తనతో మమేకమై ఉన్న పురప్రముఖుల అనుమతి తీసుకోవాలి అని అనుకున్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. ధర్మరాజు దానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేసాడు. హస్తినాపురములో ఉన్న ప్రముఖులను రావించాడు. గాంధారితో సహా ధృతరాష్ట్రుడు వారి దగ్గరకు వచ్చి వారితో ఇలా అన్నాడు. "హస్తినాపుర పౌరులారా! ఇన్ని రోజులూ మీరూ కౌరవులు కలిసి మెలిసి ఉన్నారు. వయసు పైబడిన వారు వానప్రస్థము నకు వెళ్లడం లోక ధర్మము. అందుకనీ నేను కూడా వానప్రస్థమునకు వెళ్లడానికి నిర్ణయించుకున్నాను. మీరందరూ మంచి మనసుతో నన్ను దీవించి పంపండి." అని వేడుకున్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. ఆ మాటలు విని అక్కడ ఉన్న కళ్లనీళ్ల పర్యంతము అయ్యారు. వారిని చూచి ధృతరాష్ట్రుడు ఇంకా ఇలా అన్నాడు. "ఈ హస్తినాపురమును మనకు తెలిసీ శంతన మహారాజు పరిపాలించాడు. తరువాత ఈ రాజ్యమును భీష్ముడు కాపాడాడు. విచిత్రవీర్యుని రాజుగా చేసాడు. ఆయన కుమారుడ నైన నేను పుట్టు గుడ్డిని కావడం వల్ల నా సోదరుడు పాండురాజు ఈ రాజ్యమును కాపాడాడు. తరువాత దుర్మార్గులు, దుష్టులు అయిన నా కుమారులు పాండవులతో యుద్ధము ఓడిపోయారు. వీరస్వర్గము అలంకరించారు. నిజానికి ఈ దుస్థితికి కారణం నేనే. నన్ను క్షమించండి. నాకు అరణ్యవాసమునకు అనుమతి ఇవ్వండి.

నా భార్య గాంధారి వృద్ధురాలు. ఈ వయసులో కొడుకులనందరినీ పోగొట్టుకొంది. వృద్ధులైన మమ్ములను చూచి అయినా మాకు అరణ్య వాసమునకు అనుమతి ఇవ్వండి. ఇప్పుడు మీకు ధర్మరాజు ఈ హస్తినాపురము నకు రాజు. కురు సామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తి. నాలుగు దిక్కుల వంటి తన తమ్ముల మధ్య దేవేంద్రుని వలె వెలిగిపోతున్నాడు. ఇంక మీరందరూ ధర్మరాజుకు అనుగుణంగా ఆయన ఇష్టప్రకారము నడుచుకోండి. ధర్మరాజు పాలనలో మీరంతా సుఖసంతోషాలతో ఉంటారని ఆశిస్తున్నాను. నా వలన నా వాళ్ళకు కష్టం కలిగిందేమోకానీ మీకు మాత్రం నేను కష్టం కలిగించలేదు. అందుకే ధర్మపరుడైన ధర్మరాజును సింహాసనము మీద ఉంచి వెళుతున్నాను. ఓ హస్తినాపుర పౌరులారా! మీరందరూ ఇప్పటి దాకా నాకు ఎలాంటి కష్టమూ కలిగించలేదు. ఇప్పుడు కూడా నన్ను సాదరంగా అడవులకు సాగనంపండి. ఆమాటలు వింటున్న పురప్రముఖులు

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

తమ తమ దుఃఖాన్ని ఆపుకోలేక పోతున్నారు. ధృతరాష్ట్రుడు వారిని చూచి ఇంకా ఇలా అన్నాడు. "అయ్యలారా! ఈమె నా భార్య గాంధారి. సద్వర్తనురాలు. ఇంతకాలం నన్ను అనుసరించి ఉన్నది. ఈమెతో సహా నన్ను అరణ్యవాసమునకు అనుమతి ఇవ్వండి. ధర్మరాజు, వ్యాసుడు కూడా మా అరణ్యవాసమునకు అనుమతి ఇచ్చారు. ఇంక మీ అనుమతి తో నేను సంతోషంగా అరణ్యవాసమునకు వెళతాను." అని అన్నాడు. ఆ మాటలకు పౌరప్రముఖులంతా భోరున ఏడ్చారు. తరువాత పురప్రముఖులందరి పక్షాన ఒకడు ధృతరాష్ట్రునితో ఇలా అన్నాడు. "ఓ భరతకులభూషణా! ధృతరాష్ట్రమహారాజా! పౌరులందరూ తమందరికి మారుగా నన్ను తమతో మాట్లాడమన్నారు. నా మాటలు సావధానముగా అవధరించండి. కురువంశపు మహారాజులలో తగని పనులు చేసిన వారు ఎవరూ లేరు. అందరూ సకల సద్గుణ సంపన్నులే. అందరూ తమ ప్రజలను కన్నబిడ్డలవలె పాలించారు. ఆ మాటకొస్తే దుర్యోధనుడు చేసిన అనర్ధమైన పని ఏమీ లేదు. దానికి మీరు చింతించవలసిన పనిలేదు. తమరికి వ్యాసభగవానుడు ఏమి ఆనతిచ్చాడో దానిని మీరు నెరవేర్చండి. కాని మీరు అడవులకు వెళ్లడం మేమందరమూ తట్టుకోలేకపోతున్నాము. తమరిని తమరి గుణగణములను త ల్చుకుంటూ తమరి మామధ్య ఉన్నట్టే భావించుకుంటాము. మీ తాతగారు శంతనమహారాజూ, మీ నాన్న గారు విచిత్రవీర్యుడు, తమరూ, తమరి కుమారుడు సుయోధన సార్వభౌములూ అందరూ ప్రజారంజకంగానే పాలించారు. ఇందులో తమరిని కానీ, తమరి కుమారుడు సుయోధనుని గానీ తప్పుపట్టవలసిన పనిలేదు. ఇంక యుద్ధము అంటారా. అంతా విధిని అనుసరించి జరిగింది. భీష్ముడు, ద్రోణుడు, కర్ణుడు,కృపాచార్యులు, అశ్వత్థామ,శల్యుడు, సుయోధనుడు, భీమార్జున నకులసహదేవులూ, ద్రుపదుడు, విరాటుడు, ధర్మరాజు అందరూ విధిప్రేరణతో ఒకరితో ఒకరు యుద్ధం చేసారు. అందులో కొందరు వీరస్వర్గమలంకరించారు. క్షత్రియ కులమంతా సర్వ నాశనం అయింది. దీనికి ఎవరూ కర్తలు కారు కదా!

ఇంక తమరు ఎప్పుడూ ధర్మాన్ని అవలంబించారు. అందుకే తమరికి పుణ్యలోకములు ప్రాప్తిస్తాయి. ఇందుకు సందేహము లేదు. ప్రస్తుతము మేము మా అదృష్టము కొద్దీ పాండవుల పాలనలో ఉన్నాము. మూడులోకములను కూడా అవలీలగా పాలించగల సమర్ధులైన పాండవులకు ఈ పరిపాలనా బాధ్యతలను అప్పగించావు. చాలా సంతోషము. ధర్మరాజు చాలా ముందుచూపు కలవాడు. అతని మంత్రులు కూడా సమర్థులు. ధర్మరాజు తన శత్రువుకు కూడా అపకారం చెయ్యడానికి సంకోచిస్తాడు. ఇంక మాకు అపకారం చేస్తాడు అనేది కలలోని మాట. ధర్మరాజు తమ్ములు కూడా అన్న ఆజ్ఞాపాటిస్తూ ధర్మం తప్పని వారే కదా! ఇప్పటికే ధర్మరాజు దేవతలకు ధూపదీపనైవేద్యములకు గాను అగ్రహారములను, బ్రాహ్మణులకు మాన్యములను బహూకరించాడు. పాండవులందరూ మంచి వారికి ప్రాణం ఇస్తారు. శత్రువులను కఠినంగా శిక్షిస్తారు. వారికి అహంకారము, మదము, లోభము, మాత్సర్యము మచ్చుకైనా లేవు. ఇంక పాండవుల మాతృమూర్తి కుంతీదేవి,

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

పాండవుల ధర్మపత్ని ద్రౌపది కి మామీద ఎనలేని ప్రేమ అభిమానము ఉన్నాయి. వారు తర తమ బేధము లేకుండా అందరినీ ఆదరంతో పలకరిస్తారు. మాట్లాడతారు. కాబట్టి మేమందరమూ పాండవుల చేతిలో, వారి ధర్మపత్ని చేతిలో సుఖసంతోషాలతో జీవిస్తాము. మీరు మా గురించి చింతవీడండి. మీకు తోచిన విధంగా అరణ్యములకు వెళ్లండి." అని ఆ పౌరప్రతినిధి సభాముఖంగా ధృతరాష్ట్రునితో విన్నవించాడు. ఆ మాటలకు ధృతరాష్ట్రుడు ఎంతో సంతోషించాడు. ఆ ప్రకారంగా ధృ తరాష్ట్రుడు పురజనులకు వీడ్కోలు పలికాడు. మరునాడు విదురుని పిలిపించాడు ధృతరాష్ట్రుడు. యుద్ధంలో మరణించిన బంధువులందరికీ శ్రాద్ధకర్మలు, దానధర్మములు చేయవలెనని చెప్పాడు. అప్పటిదాకా అరణ్యవాసమునకు వెళ్లను అని పలికాడు. విదురుడు ఇదే విషయాన్ని ధర్మరాజుకు చెప్పాడు. ఆ మాటలకు భీముడు కోపోద్రిక్తుడు అయ్యాడు. ఏదో అనబోయాడు. కానీ అర్జునుడు అతనిని వారించాడు.

"భీమసేనా! శాంతించు. ధృతరాష్ట్రుడు మనకు రాజు. వయోవృద్ధుడు. యుద్ధములో భీష్ముడు, ద్రోణుడు మొదలగు వారు ఎంతో మంది బంధువులు చనిపోయారు. వారికి శ్రాద్ధకర్మలు చెయ్యాలని అనుకుంటున్నాడు. దాని కోసం మనలను అర్ధిస్తున్నాడు. మనము ఇప్పుడు దానికి ఒప్పుకొనకపోతే మనకు, మన వంశమునకు చెడ్డపేరు రాదా! ఇది ధర్మవిరుద్ధము కాదా! అన్నగారు దీనికి సమ్మతించారు. అన్నగారు చెప్పిన మాటను వనము వ్యతిరేకించవచ్చునా! మరిచిపోయావా! ఇంతకు ముందు మనము అర్ధరాజ్యము కోసరం ధృతరాష్ట్రుని అర్ధించాము. ఇప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు మనలను కేవలం శ్రాద్ధకర్మలు చెయ్యడానికి అర్ధిస్తున్నాడు. ఈ మాత్రం మనం చెయ్యలేమా. కాబట్టి ఇప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు చేయ తలపెట్టిన ఈ శ్రాద్ధకర్మలను అతని చేత చేయించడం మనధర్మం. నీవు మారు మాటాడవలదు." అని అన్నాడు అర్జునుడు. అర్జునుని మాటలు విన్న ధర్మరాజు అతని ధర్మనిరతికి ప్రశంసించాడు. కాని భీమసేనుడు మాత్రం అర్జునుడి మాటలు లక్ష్యపెట్టలేదు. "అర్జునా! ఇంతకు ముందు చేసిన శ్రాద్ధకర్మలు, దానధర్మములు చాలలేదా! భీష్ముడు మొదలగు బంధువులకు శ్రాద్ధ కర్మలు చెయ్యడానికి మనం లేమా. ఆయనే చెయ్యాలా! ధృతరాష్ట్రుడు లాంటి దుర్మార్గుడు చేసే శ్రాద్ధ కర్మలను పితరులు అంగీకరిస్తారా! అన్నయ్యా! ఈ ధృతరాష్ట్రుడి మూలంగా మనం పడిన బాధలు అప్పుడే మరిచిపోయారా! మనం బాధలు పడుతుంటే ఈ భీష్ముడు, బాహ్లికుడూ మొదలగు పెద్దలు ఏంచేస్తున్నారు. ఒక్కరైనా ఇది తప్పులని ఈ ధృతరాష్ట్రుని నివారించారా! అటువంటి బంధువులు అసలు బంధువులే కాదు. వారికి శ్రాద్ధక్రియలు చేయనవసరం లేదు. వారికి ఊర్ధ్వలోకాలు కలగక పోతే వచ్చే నష్టం ఏమీ లేదు. అంతగా చెయ్యదలచుకుంటే తన కుమారుడైన కర్ణునికి కుంతీ దేవి శ్రాద్ధక్రియలు చెయ్యవచ్చు. అందులో దోషం లేదు. అయినా అన్నయ్యా! నాడు నిండుసభలో మన ధర్మపత్ని ద్రౌపదిని అవమానించిన విషయమూ, అన్న ధర్మనందనునితో సహా మనం అందరం అడవులలో మృగాలమాదిరి బతికిన విషయం అప్పుడే మరిచిపోయారా! ఇప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడుని తండ్రి అంటున్నావు కదా! మరి ఈ తండ్రి

అమరనాథ అమర

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

ఆ రోజు ఎక్కడకు పోయాడు. సభలో కూర్చుని ఉన్నాడు కదా! అలాంటి వాడూ ఒక తండ్రేనా! అప్పుడు ఈ భీష్ముడు మొదలగు పెద్దలు, బంధువులు సభలో కూర్చుని ఉన్నారు కదా. వారేం చేస్తున్నారు. అప్పుడు వారికి మనతో బంధుత్వము గుర్తుకు రాలేదా! ఈ సంగతులు అన్నీ విదురునికి తెలియవా! ఈనాడు ధృతరాష్ట్రుని మాటలను మనకు చెప్పడానికి ఎలా వచ్చాడు...... ." అని ఇంకా భీముని వాక్రవాహము అలా సాగుతుంటే ధర్మరాజు వారించాడు. అర్జునుడు భీమసేనునితో ఇలా అన్నాడు. "అన్నయ్యా భీమసేనా! ధృతరాష్ట్రుడు మనచేత గౌరవింపతగినవాడు. ఇంక ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడవద్దు. పెదనాన్నగారి సంకల్పం నెరవేర్చడం అన్నగారి అభిమతము, ఆదేశము. దానిని మనం ఆచరించాలి. అది మన కర్తవ్యము. " అని భీముని వారించాడు. విదురుని వంక చూచి "పెదనాన్న ధృ తరాష్ట్రులవారు శ్రాద్ధకర్మలు ఏ ప్రకారము నిర్వర్తింపదలచు కున్నారో అదే ప్రకారం ఆచరించవచ్చును. ఈ విషయాన్ని ధృతరాష్ట్రులవారికి తెలియ చేయండి." అని అన్నాడు.

అర్జునుడు పలికిన పలుకులకు ధర్మరాజు ఎంతో సంతోషించాడు.

అందరికీ ధర్మరాజు విదురుని చూచి "విదురా! మా పెదనాన్న ధృతరాష్ట్రుడు ఎంత ధనమునైనా వెచ్చించి శ్రాద్ధకర్మలను నెరవేర్చవచ్చును. అలా చేయడం మా ఇష్టం అని మా పెదనాన్న ధృతరాష్ట్రులవారికి మనవి చేయండి. విదురా! అరణ్యవాసములో పడ్డ బాధలు తలచుకొని భీమసేనుడు ఏదో అన్నాడు. ఆ మాటలు మనసులో పెట్టుకోవద్దు అని ధృతరాష్ట్రుల వారికి మనవి చెయ్యి. అయినా విదురా! భీమసేనుడు ఏమి అన్నా అంటే మాత్రం ఏమవుతుంది. ధృతరాష్ట్రుడు మాకు పరమదేవత. ఆయనే నన్ను ఈ కురుసామ్రాజ్యానికి చక్రవర్తిగా అభిషేకించాడు.

కాబట్టి మా తండ్రిగారు తన ఇష్టం వచ్చినట్టు పితృకర్మలు ఆచరించమనండి. దానికి తగిన ఏర్పాట్లు అర్జునుడు చేస్తాడు. బ్రాహ్మణులకు అగ్రహారములు, ధనము, ధాన్యము, విరివిగా దానం చెయ్యమని చెప్పండి." అని అన్నాడు ధర్మరాజు. వెంటనే విదురుడు ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు వెళ్లాడు. ధర్మరాజు చెప్పిన మాటలు యధాతథంగా చెప్పాడు. "ఓ ధృతరాష్ట్రమహారాజా! నీకు నచ్చిన విధంగా భీష్మాదులకు శ్రాద్ధకర్మలు, దానధర్మాలు చెయ్యమని చెప్పాడు. నీ కుమారులు పుణ్యలోకములు పొందేవిధంగా బ్రాహ్మణులకు బంగారము, రత్నములు, గ్రామములు, హయములు, గోవులు, మిక్కుటంగా దానం చెయ్యమని చెప్పాడు." అని అన్నాడు విదురుడు. భీముడు అన్నమాటలు కూడా చూచాయగా తెలియ జేసాడు. "ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! నీవు భీముడు అన్న మాటలు లక్ష్యపెట్ట వద్దు. ఎందుకంటే భీముడు దుర్మదుడు. అతని మాటలు పట్టించుకోనవసరం లేదు." అని అన్నాడు. ఆ మాటలకు ధృతరాష్ట్రుడు సంతోషించాడు. కార్తీక మాసంలో పౌర్ణమి తిథియందు ధృతరాష్ట్రుడు పెద్దలకు శ్రాద్ధకర్మలు నిర్వర్తించాడు. ధర్మరాజు బంగారముతో చేసిన వస్తువులను విరివిగా పంపించాడు. ధృతరాష్ట్రుడు ముందు

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

బాహ్లికునకు, భీష్మునకు, సోమదత్తునకు, ఆయన పుత్రులకు శ్రాద్ధ కర్మఆచరించాడు. తరువాత సుయోధనుడు మొదలగు నూర్గురు కుమారులకు శ్రాద్ధకర్మలు నిర్వర్తించాడు. తరువాత సింధురాజు సైంధవునకు అతని బంధువులకు, మిగిలిన రాజులకు, ద్రోణునకు తనకు తోచిన విధంగా శ్రాద్ధకర్మలు చేసాడు. తరువాత తనకు గుర్తుకు వచ్చిన బంధువులకు అందరికీ శ్రాద్ధకర్మలు నిర్వర్తించాడు. తరువాత 15రోజుల పాటు నిర్విరామంగా దానధర్మములు చేసాడు. దానికి తగిన నిధులు, సంభారాలు, బంగారము, రత్నములు, గోవులు, హయములు, వస్త్రములు, స్త్రీలు, గ్రామములు సమకూర్చాడు ధర్మరాజు. ధృతరాష్ట్రుడు చేసినవి కాకుండా ధర్మరాజు ఎన్నో గ్రామములు బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇప్పించాడు. తరువాత అరణ్యములకు పోవడానికి తగిన సన్నాహములుచేసుకున్నాడు. మరునాడు ఆశ్వయుజ శుద్ధ పాడ్యమి నాడు ఉదవసీయం అనే యజ్ఞమును చేసాడు. పాండవులకు మిగిలిన వారికి తాను అడవులకు పోతున్నట్టు తెలియ చేసాడు. పట్టు వస్త్రములు విడిచి తాను, గాంధారి నారచీరలు ధరించారు. ఆభరణములు, ఆడంబరాలు విడిచిపెట్టాడు. పురోహితులు అగ్నిహోత్రము తో సహా వెంట నడువగా గాంధారీ సహితంగా ధృతరాష్ట్రుడు అడవులకు బయలుదేరాడు. ఆసమయంలో కుంతీదేవి అక్కడకు వచ్చింది. దుఃఖము ముంచుకొస్తూ ఉండగా కుంతీ దేవి గాంధారీ వెంట నడిచింది.. ధృతరాష్ట్రుడు వెళుతున్న వంక చూస్తూ ధర్మరాజు దుఃఖాన్ని తట్టుకోలేక కిందపడిపోయాడు. పక్కనే ఉన్న అర్జునుడు ధర్మరాజును ఓదార్చాడు.

భీముడు, నకులుడు, సహదేవుడు, యుయుత్సుడు, సంజయుడు ధౌమ్యుడు మొదలగు వారు కూడా దుఃఖంతో కుమిలిపోయారు. కుంతీ దేవి గాంధారీ బుజం మీద చెయ్యి వేసి నడుస్తూ ఉంది. ద్రౌపదీ, సుభద్రా, చిత్రాంగద, ఉలూపీ, ఉత్తర, ఇంకా అంతఃపుర జనాలు శోకిస్తూ నడుస్తున్నారు. కొంతమంది పెద్దగా ఏడుస్తున్నారు. జూదం ఆడిన తరువాత పాండవులు అడవులకు వెళ్లేటప్పుడు ఏ ప్రకారం పౌరులు దుఃఖించారో ఆ మాదిరి దుఃఖిస్తున్నారు. పౌరులందరూ వీధులకు అటు ఇటు నిలబడి చూస్తున్నారు. చిన్న పెద్దా ఆడా మగా తేడా లేకుండా పౌరులందరూ దుఃఖిస్తున్నారు.

ధృతరాష్ట్రుడు పురద్వారము సమీపించాడు. తనతో వచ్చు వారందరినీ ఇంక నిలువమని ప్రార్థించాడు. విదురుడు కూడా ధృతరాష్ట్రుని తో కూడా వనములకు వెళ్లడానికి నిశ్చయించు కున్నాడు. విదురునితోపాటు సంజయుడు కూడా అడవులకు అనుసరించాడు. కృపాచార్యుడు, యుయుత్సుడు కూడా వెంట వస్తానంటే ధృతరాష్ట్రుడు వారించాడు. ధర్మరాజుకు వారిని అప్పగించాడు. తన కోడళ్లను సముచిత మైన మాటలతో అనునయించాడు. వారలందరూ ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికి నమస్కరించి వారి వద్ద సెలవు తీసుకున్నారు. ఆ సమయంలో ధర్మరాజు కుంతీదేవిని చూచి ఇలా అన్నాడు. "అమ్మా! ధృతరాష్ట్రుడు నాకు పితృసమానుడు. ఆయన అడవులకు వెళుతున్నాడు. నేను కూడా ఆయన వెంట వెళతాను. ఆయనకు శుశ్రూషలు చేస్తాను. నీవు ఈ అంతఃపుర జనమును

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

తీసుకొని తిరిగి వెళ్లు." అని పలికాడు. ఆమాటలకు కుంతీదేవి ఇలా అన్నది. "కుమారా! రాజ్యము చెయ్యవలసిన వాడవు తనతో రావడానికి నీ పెదతండ్రి అంగీకరిస్తాడా! కాబట్టి నీవు అంతఃపురజనములో తిరిగి వెళ్లు. అక్కగారికి సేవచేయడానికి నేను వారితోపాటు అడవులకు వెళతాను. ఎందుకంటే వారికి సేవలు చెయ్యడం. వల్ల అవుతుందా చెప్పు. నేను స్త్రీని. పైగా సమర్ధురాలిని. కాబట్టి నేను వారితో పాటు అడవులకు వెళతాను. అయినా ఇంతకాలం కలిసి ఉన్నాము ఇప్పుడు వారు అడవులకు పోతే నేను ఎంతో రాజభవనములలో ఉండటానికి నా మనసు ఎలా ఒప్పుతుంది." అని అన్నది కుంతి. ఆ మాటలు విన్న పాండవులు ఐదుగురూ కుంతినీ ఆపడానికి ప్రయత్నం చేసారు. కాని కుంతి వినలేదు. ధర్మరాజుతో ఇలా అంది. " కుమారా! నేను వీరితో అడవులకు వెళ్లడానికి నిశ్చయించుకున్నాను. ఇంక నీవేమీ మాటాడకు. ఎవరు చెప్పినా నేను వినను. నకుల సహదేవులను జాగ్రత్తగా చూచుకో. నా పెద్దకుమారుడు కర్ణుని మరువకు. ఎందుకంటే, కపట బుద్ధితో నా కుమారుని జనన రహస్యం మీకు చెప్పకుండా దాచాను. మహా పాపం చేసాను. దానిని తలచుకుంటూ నేను బాధపడని రోజులేదు. నేను చేసిన పాపము తొలగిపోయేట్టు కర్ణుని పేరుమీద విరివిగా దానధర్మములు చెయ్యి. నా పెద్దకుమారుడు కర్ణుడు, చిన్న కుమారుడు అర్జునుని చేతిలో దారుణం చంపబడ్డాడు అని తెలిసికూడా నా గుండెలు బద్దలవలేదు. ఎందుకంటే నాది గుండె కాదు. బండరాయి. నేను ఎంత కఠినాత్మురాలినో కదా! కాబట్టి నీవు నీ తమ్ములు కర్ణుని సదా స్మరించండి. ధర్మనందనా! మీ భార్య ద్రౌపదిని అనురాగంతో చూడండి. నీ తమ్ములు భీమార్జున నకులసహదేవులు మనసు తెలుసుకొని ప్రవర్తించు. వారికి కావలసినవి వారు అడగకుండానే సమకూర్చు. ఇంటి విషయములలో పడి రాజ్యపాలన, ధర్మపరిరక్షణ ఉపేక్ష చేయకు. నా నిర్ణయము మారదు. ఇంక మీరు తిరిగి వెళ్లండి." అని పలికింది కుంతి. చేసేది లేక ధర్మరాజు దుఃఖిస్తూ నిలబడ్డాడు. భీమార్జుననకులసహదేవులు కూడా కళ్లలో నీళ్లు కారుతుండగా తలలు వంచుకొని నిలబడ్డారు.

అప్పుడు ధర్మరాజు తల్లితో ఇలా అన్నాడు. "అమ్మా! ఏంటమ్మా ఇది!

ఇంత హటాత్తుగా ఇలాంటి నిర్ణయం తీసుకున్నావు. నిన్ను నేను అడవులకు ఎలా పంపగలను అని ఎలా అనుకున్నావు. అమ్మా! నీవు మా చిన్నప్పటి నుండి మాకు మార్గనిర్దేశం చేస్తున్నావు. ఇప్పుడు కూడా అదే ప్రకారము మా చేత రాజ్యపాలన చేయించు. అంతేగానీ అడవులకు పోతాను అంటే ఎలాగా! నీవు కృ ష్ణుడూ మమ్ములను అనుక్షణం కనిపెట్టి ఉండక పోతే మేము ఇంతవారము అయ్యేవారమా! అమ్మా! మమ్ములను కోడళ్లను, మనుమళ్లను విడిచి నీవు అడవులలో ఎలా ఉండగలవమ్మా! చెప్పు." అని అన్నాడు. కానీ కుంతీ దేవి ఏ సమాధానమూ చెప్పకుండా గాంధారి వెంట సాగిపోతూనే ఉంది. ఇలా కాదని భీముడు కుంతీదేవికి అడ్డం పడ్డాడు. "అమ్మా! అమ్మా! ఏంటమ్మా ఇది. అసలు నీవు మా అందరినీ విడిచి పెట్టి వెళ్లడానికి కారణం ఏమన్నా ఉందా!నీ ఆదేశం ప్రకారమే కదా మేమందరమూ యుద్ధము చేసి శత్రువులను సంహరించి రాజ్యలక్ష్మిని చేపట్టాము. సుఖించ

అమరనాథ్ అమర

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

వలసిన తరుణంలో నీవు ఇలా అడవులకు పోవడం భావ్యమా చెప్పు. అమ్మా! నీవు అరణ్యములలో ఏంచేస్తావో అదే ఇక్కడా చెయ్యి. నీ ఇష్టం వచ్చినట్టు దానధర్మాలు చెయ్యి. అమ్మా ఒక్కసారి గుర్తుకు తెచ్చుకో. నకుల సహదేవులు చిన్నవాళ్లు అడవులలో ఎన్ని అవస్థలు పడుతున్నారో అని నీవు కుమిలిపోయావు కదా! రాజ్యం మరలా సంపాదించడానికి మమ్ములను యుద్ధం చెయ్యమని పురికొల్పావు కదా! మేము యుద్ధం చేసి రాజ్యము సంపాదించిన తరువాత మమ్ములను వదిలి నీవు అడవులకు పోవడం తగునా!" అని కుంతిని ఆపడానికి ప్రయత్నించాడు భీముడు. భీముని మాటలు విని ద్రౌపది,సుభద్ర ఎంతో దుఃఖించారు .వీరి పరిస్థితి ఇలా ఉంటే కుంతీదేవి పరిచారికల దుఃఖానికి అంతులేదు.

వీరందరినీ చూచి కుంతి ఇలా అనుకుంది. ఇంక కొంచెం కఠినంగా మాట్లాడితేగాని వీరు ఇక్కడినుండి వెనుకకు మరలరు అని మనసులో అనుకొని వారు వింటూ ఉండగా పక్కనే ఉన్న పరిచారికలతో ఇలా అంది. "నిజమేనమ్మా! నా కుమారులు నా కోడలు నిండుకొలువులో పడ్డ అవమానాలను, వారు అరణ్యములలో పడ్డ కష్టములను చూచి సహించలేక కృ ష్ణునితో ఆ మాటలు అన్నమాట నిజమే. వీళ్లను యుద్ధమునకు పురికొల్పిన ఆ మాట కూడా నిజమే! అయినా లోకోత్తర పరాక్రమ వంతులైన కుమారులు ప్రకారం కష్టములు పడటం ఏతల్లి అయినా ఓర్చుకుంటుందా! చెప్పండి." అని పలికి పక్కనే ఉన్న ద్రౌపదిని ముందుకు తోసి ధర్మరాజుతో ఇలా అంది. "చూడు! ఈమె కుసుమకోమలి. ఈమెను తల్లిలా పూజించవలసిన ఈమె మరిది ఈమె కొప్పుపట్టుకొని నిండు సభకు ఈడ్చుకు వచ్చాడు. దానిని మీరు సహించారు. కాని నేను సహించలేకపోయాను. కురువంశ ప్రతిష్ఠ సర్వనాశనం అవుతుంటే సహించలేకపోయాను. అందుకని మిమ్ములను యుద్ధమునకు పురికొల్పాను. కృష్ణునితో అలా మాట్లాడాను. అంత మాత్రం చేత భీమసేనుడు ఈరోజు నన్ను ఇలా మాట్లాడుతున్నాడు. నన్ను ఎత్తిపొడుస్తున్నాడు. నేను ఏమనగలను చెప్పు." అని పలికింది కుంతి. ఆ మాటలకు భీముడు సిగ్గు పడ్డాడు. బాధతో కుమిలిపోతున్నాడు. అంతలోనే తన కుమారుడు బాధ పడటం చూచి కుంతి సహించలేకపోయింది. భీముని చూపించి ధర్మరాజుతో ఇలా అంది. "అది కాదు ధర్మనందనా! నేను ఊరికే నవ్వులాటకు అన్నాను. అంతే కానీ భీముని కించపరచాలని కాదు. అయినా మీరు నాకేం తక్కువ చేసారు. నేను కోరినట్టు దాన ధర్మాలు చెయ్యనిచ్చారు. నేను కూడా మీరు అశ్వమేధ యాగము చెయ్యడం కళ్లారా చూచాను. ధన్యురాలినయ్యాను. ఈ జన్మకు నాకు ఇంక కావాలిసింది ఏముంది. ఇంక అనుభవించాల్సింది ఏమీ లేదు. ఈ రాజ్యసుఖాలు అనుభవించి నాకు విసుగు పుట్టింది. ఇంక అనుభవించాల్సింది ఏమీ లేదు. ఈ రాజ్యసుఖాలు అనుభవించి నాకు విసుగు పుట్టింది. కాబట్టి ఇంక నేను అడవులకు పోవడం మంచిది. ఈ జీవిత చరమాంకంలో హాయిగా ప్రశాంతంగా తపస్సు చేసుకుంటూ పుణ్యలోకాలు పొందుతాను. ఆ పని నేను ఒంటరిగా చెయ్యలేను కదా. ఇప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు గాంధారి తోడు దొరికారు.

అమరనాధ అమర

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

ఇంతకన్నా నాకు కావాల్సింది ఏముంది. అందుకని నన్ను వారితో అడవులకు వెళ్లనివ్వు. నేను గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులకు సేవచేసు కుంటూ తపస్సు చేసుకుంటూ శేషజీవితాన్ని ఆనందంగా ప్రశాంతంగా గడుపుతాను. మీరు ఇంక వెనుకకు మరలండి." అని చెప్పింది కుంతీదేవి. ఇదంతా దూరం నుండి చూస్తున్న విదురుడు జరిగిన విషయములు అన్నీ ధృతరాష్ట్రునకు వివరించాడు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో ఇలా అన్నాడు. "నీవు పోయి కుంతి తో ధర్మరాజు ఎలా చెబితే అలా చేయుము అని చెప్పు" అని అన్నాడు. విదురుడు సంజయుడు వచ్చి కుంతితో ఆ సంగతి చెప్పారు. కాని కుంతీ దేవి వారి మాటలు వినలేదు. తన పట్టుదల మానలేదు. ఒక్కసారి తన కొడుకులను కోడళ్లను చూచి "మీరు అందరూ ఎందుకు నా వెంట వస్తారు. నేను అడవులకు వెళుతున్నాను. మీరు మీ మీ రాజభవనములకు వెళ్లండి." అని చెప్పింది.

ఇంక కుంతీ తన నిర్ణయం మార్చుకోదని వారికి తెలిసిపోయింది. అందుకని వారందరూ ఆమెకు ప్రదక్షిణా నమస్కారములు చేసారు. అక్కడే దుఃఖిస్తూ నిలబడ్డారు. పాండవులు మాత్రం తల్లికి వీడ్కోలు చెప్పడానికి ఆమెతో కొంచెం ముందుకు నడిచారు. ఆమెను ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు తీసుకొని వెళ్లారు. ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రునితో ఇలా అన్నాడు. "మీరు అడవికి వెళుతున్నారు అని తెలిసి మా తల్లిగారు కుంతీదేవి కూడా మీతో వస్తానని పట్టుబట్టింది. మేము ఎంత చెప్పినా వినడం లేదు. ఇంక మా తల్లి బాధ్యత మీదే. ఆమెతో మీరు సేవలు చేయించుకోండి." అని తమ తల్లి కుంతీదేవిని గాంధారీ ధృ తరాష్ట్రులకు అప్పగించారు. తరువాత పాండవులు ధృతరాష్ట్రునకు, గాంధారికీ, కుంతీదేవికి చుట్టు తిరిగి నమస్కరించారు. వెను తిరిగి అంతఃపుర స్త్రీలు ఉన్నచోటికి వచ్చారు. అందరూ బరువెక్కిన హృదయాలతో హస్తినాపురమునకు తిరిగి వచ్చారు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ, కుంతి, విదురుడు, సంజయుడు అందరూ గంగానదీతీరమునకు చేరుకున్నారు. అక్కడ విడిది చేసారు. గంగానది లో స్నానాదికములు ఆచరించి, సంధ్యావందనము మొదలగు నిత్యపూజలు చేసారు. అగ్నిహోత్రము వెలిగించారు. అగ్నిని పూజించారు. తరువాత అందరూ భోజనాది కార్యక్రమములు నిర్వర్తించారు. ధృతరాష్ట్రుడు దర్భలతో చేసిన శయ్య మీదకూర్చున్నాడు. అలాగే గాంధారీ, కుంతి, విదురుడు, సంజయుడు కూడా తమతో వచ్చిన ఋత్విక్కులతో విశ్రాంతి తీసుకుం టున్నారు. మరునాడు సూర్యోదయము కాగానే ప్రాతఃకాల విధులు నిర్వర్తించారు. గంగానదిని దాటి కురుక్షేత్రంలో ప్రవేశించారు. అక్కడ ఉన్న శతయూపుడు అనే రాజర్షి ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ సమేతంగా అక్కడకు వచ్చాడని తెలిసి ఆయనను చూడటానికి వచ్చాడు. ధృతరాష్ట్రుని, గాంధారినీ, కుంతినీ, విదురుడు, సంజయుని, ఋత్విక్కులను తన ఆశ్రమమునకు తీసుకొని వెళ్లాడు. అక్కడ ఉన్న ప్రశాంతతను చూచి ధృతరాష్ట్రుడు అక్కడే ఉండాలని కోరుకున్నాడు. వెంటనే అక్కడ పర్ణశాలలు నిర్మించారు. అందరూ వనవాసము లో అనుసరించవలసిన పద్ధతులు అనుసరిస్తున్నారు. నారచీరలు ధరించారు. కందమూలములు మొదలగు శాకాహారములు

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ప్రథమాశ్వాసము.)

తింటున్నారు. పర్ణశాలలతో ఉంటున్నారు. గాంధారీ, ధృతరాష్ట్రులు అత్యంత నిష్టతో తపస్సు చేస్తు న్నారు. కాలక్రమేణా ధృతరాష్ట్రుడు ఎముకల పోగుగా మిగిలిపోయాడు. అతని తపస్సు రోజురోజుకూ తీవ్రరూపం దాల్చసాగింది." అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునికి చెప్పిన మహాభారత కధను నైమిశారణ్యంలో సత్రయాగ సందర్భంలో సూతుడు శౌనకాది మహామునులకు వినిపించాడు.

మహా భారతము - ఆశ్రమ వాస పర్వము
ప్రధయోధ్యాయము సంపూర్ణము.
ఓం తత్సత్ ఓంతత్సత్ ఓంతత్సత్.

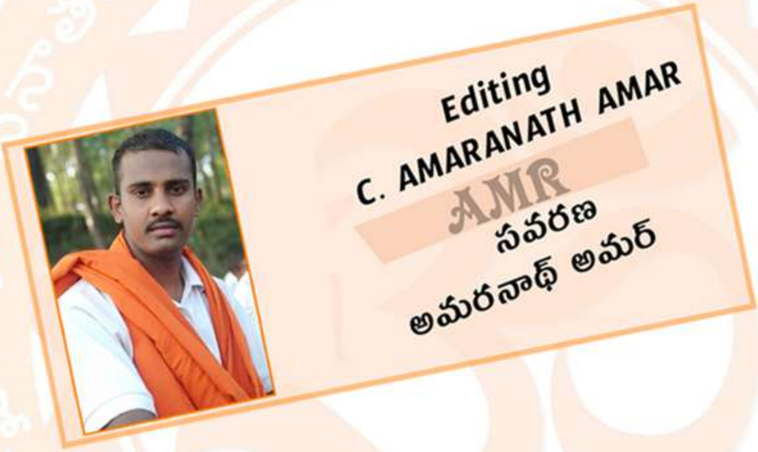

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

సర్పయాగ సందర్భంలో వైశంపాయనునకు జనమేజయుడు చెప్పిన మహాభారత కథను నైమిశారణ్యంలో సత్రయాగ సందర్భంలో సూతి అనే పౌరాణికుడు శౌనకుడు మొదలగు మహామునులకు వినిపించసాగాడు.

ఆ ప్రకారము ధృతరాష్ట్రుడు అడవిలో తపస్సు చేసుకుంటున్నాడు. అడవిలో ఉన్న ధృతరాష్ట్రుని చూడటానికి నారదుడు, పర్వతుడు, దేవలుడు, మౌంజాయనుడు అనే మహర్షులు వచ్చారు. శతయూపుడు కూడా ఆ సమయంలో అక్కడకు వచ్చాడు. కుంతీదేవి వారందరికీ అతిథి సత్కారాలు చేసింది. తరువాత అందరూ ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు వెళ్లారు. వారిని చూచి ధృతరాష్ట్రుడు సంభ్రమంతో లేచి అందరికీ నమస్కరించాడు. వారు ధృతరాష్ట్రుని ఆశీర్వదించారు. వారందరికీ ధృతరాష్ట్రుడు దర్భాసనములు ఇచ్చి కూర్చోమన్నాడు. ఆ సమయంలో నారదుడు ధృతరాష్ట్రునితో ఇలా అన్నాడు. "ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! పూర్వము శతయూపుడు అనే మహారాజు ఉండేవాడు. ఆయన తాత గారు సహస్రచిత్యుడు. ఆ సహస్రచిత్యుడు తన పెద్దకుమారునికి రాజ్యము ఇచ్చి అడవులకు వచ్చి ఇదే ప్రదేశములో తపస్సుచేసాడు. ఇంద్రుడితో మిత్రత్వము పొందాడు. ఆయనే కాకుండా పృషధ్రుడూ, శైలాలయుడూ, పురుకుత్సుడూ అనే రాజులు కూడా ఇక్కడే తపస్సు చేసి స్వర్గలోకమును పొందారు. నాకు వారందరూ తెలుసు. ఈ ఆశ్రమంలో తపస్సు చేయడం అందరికీ సాధ్యము కాదు. అలాంటిది వ్యాసుని దయవలన నీకు ఆ అదృష్టం కలిగింది. ఇక్కడ తపస్సు చేయడం వలన నీవు కూడా ఆ రాజుల వలెనే ఉత్తమ గతులు పొందుతావు. నీ భార్య గాంధారి కూడా నిన్ను అనుసరించి వస్తుంది. మీకు సేవలు చేసినందుకు కుంతీదేవి కూడా ఉత్తమగతులు పొంది తన భర్త పాండురాజు ఉన్నచోటికి చేరుకుంటుంది. ఈ సమయంలో పాండు రాజు ఇంద్రుడి వద్ద ఉన్నాడు. ఎల్లప్పుడూ నిన్నే తలుచుకుంటూ ఉన్నాడు.

యమధర్మరాజునే ఆత్మగా కల విదురుడు కూడా యమధర్మరాజును చేరుకుంటాడు. సంజయుడు మిమ్ములను అనుసరించి స్వర్గలోకము చేరుకుంటాడు." అని అన్నాడు నారదుడు. ఆమాటలు విన్న ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారి, కుంతీ ఎంతో సంతోషిం చారు. ఆ సమయంలో శతయూపుడు నారదునితో ఇలా అన్నాడు. "ఓ నారదమహర్షి! మీకు అన్ని తెలుసు కదా. నేను ఒకటి అడుగుతాను. నాకు సమాధానము చెప్పండి. తమరు ఈ కురుసార్వభౌమునికి ఉత్తమగతులు కలుగుతాయి అని అన్నారు కదా. దానిని గురించి వివరించండి." అని అడిగాడు. నారదుడు ఇలా చెప్పసాగాడు. "ఓ శతయూపా! నేను ఒకసారి దేవేంద్రునితో అవీ ఇవీ మాట్లాడుతున్నాను. ఆ సమయంలో ధృతరాష్ట్రుని గురించి ప్రస్తావన వచ్చింది. ధృతరాష్ట్రుని తీవ్రమైన తపస్సు గురించి దేవలోకంలో అంతా ప్రశంసించారు. అప్పుడు దేవేంద్రుడు నాతో ఇలా అన్నాడు. "నారదా! ఇంతటి తీవ్రమైన తపస్సు చేస్తున్న ధృతరాష్ట్రుడు, తన భార్యగాంధారితో సహ దేవలోకము చేరుకుంటాడు. ఆ సమయంలో పాండురాజు అక్కడే ఉన్నాడు. ఆ మాటలు విని పాండురాజు ఎంతో

అమరనాథ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

సంతోషించాడు." అని నారదుడు చెప్పాడు.

ఆ మాటలు విన్న ధృతరాష్ట్రుడు మున్నగువారు ఎంతో సంతోషించారు. తరువాత నారదుడు మొదలగు మహామునులు అందరూ తమ తమ నివాసములకు వెళ్లిపోయారు. ఇక్కడ ఇలా ఉండగా, హస్తినాపురంలో పాండవులు తమ తల్లి కుంతీదేవిని అనుక్షణం తలుచుకుంటూ ఉన్నారు. అడవులతో తమ పెదతండ్రి, పెదతల్లి ఎన్ని కష్టాలు పడుతున్నారో అని దు:ఖిస్తున్నారు. ముదుసలి ప్రాయంలో సుఖపడవలసిన తరుణంలో, అడవులలో కష్టములు పడుతున్నారు అని కుమిలిపోతున్నారు. హస్తినాపుర ప్రజలుకూడా ఎంతో దుఃఖిస్తున్నారు. అంతేకాదు పాండవులు విదురుని, సంజయుని కూడా అనుదినమూ తలచుకుంటూ విచారిస్తున్నారు. రాచభోగములు వదిలి అడవులలో ఆకులలములు తింటూ బతకవలసిన ఖర్మ ఏమిటని వాపోతున్నారు. వారిని చూచి ద్రౌపది సుభద్రకూడా ఎంతో బాధపడే వాళ్లు.

ఇంక ఉండబట్టలేక పాండవులు అందరూ ధృతరాష్ట్రుని తదితరులను చూడటానికి అరణ్యములకు వెళ్లడానికి నిశ్చయించుకున్నారు. ఆ సమయంలో సహదేవుడు అన్నలకు నమస్కరించి ఇలా అన్నాడు.

"తల్లి కుంతీ దేవిని చూడటానికి అడవులకు వెళ్లాలని నేను ముందే అనుకున్నాను కానీ మీరు ఏమంటారో అని బయటకు చెప్పలేదు. మన తల్లి కుంతీ దేవి తన అక్క, బావగార్లకు సేవ చెయ్యడానికి వారితో పాటు అడవులకు వెళ్లింది. అక్కడ నారచీరలు కట్టుకొని, ఆకులు అలములు తింటూ ఎలా జీవితం గడుపుతూ ఉందో అని బెంగగా ఉంది అన్నయ్యా. అందుకని ఇంకా ఆలసస్యం చెయ్యకుండా మీరు అరణ్యములకు వెళ్లి వారిని చూచి రావడం మంచిది." అని అన్నాడు.

ఆ మాటలకు విన్న ద్రౌపది కూడా ఇలా అంది. "సహదేవుడు చక్కగా చెప్పాడు. మీరు తక్షణం కుంతీదేవిని చూడటానికి అడవులకు వెళ్లడం సముచితం. కాని ఒక్క విషయం. మీరే కాదు మాకోడళ్లందరం అత్తగార్లను చూడవలెనని కోరికతో తహ తహ లాడుతున్నాము. మేమందరమూ ప్రయాణమునకు సిద్ధంగా ఉన్నాము." అని చెప్పింది. ధర్మరాజు అందుకు సమ్మతించాడు. ప్రయాణానికి తగు సన్నాహ ములు చెయ్యమని ఆదేశాలు ఇచ్చాడు. హస్తినాపుర ప్రజలు ఎవరైనా తమతో రావచ్చు అని అలా వచ్చిన వారికి తగు ఏర్పాట్లు చేయిం చమని ఆదేశాలు ఇచ్చాడు. తాము లేని సమయంలో నగర రక్షణకు యుయుత్సుని, కృపాచార్యుని, పురోహితుడు ధౌమ్యుని నియమిం చాడు. ఆ ప్రకారంగా అడవులకు పోవడానికి ప్రయాణ సన్నాహాలు చేస్తున్నారు. భీముడు గజ బలంతో బయలుదేరాడు. అర్జునుడు రథసమూహంతో బయలుదేరాడు. నకులుడు తన అశ్వబలంతో బయలుదేరాడు. సహదేవుడు కాల్బలంతో బయలు దేరాడు. ద్రౌపది మొదలగు అంత:పుర కాంతలు పల్లకీలలో, బంగారు రథములలో బయలుదేరారు. ధర్మరాజు 16 హయములు

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

కూర్చబడిన తన రథంలో బయలుదేరాడు. వారి వెంట రకరకాలైన వాహనములు ఎక్కి హస్తినాపుర ప్రజలు బయలుదేరారు. ఆ ప్రకారంగా ధర్మరాజు గంగానదిని దాటి కురుక్షేత్రంమీదుగా వెళుతున్నాడు. అందరూ శతయూపుని ఆశ్రమమునకు దగ్గరలో ఉన్న ధృతరాష్ట్రుని ఆశ్రమమునకు చేరుకున్నారు. అందరూ తమ తమ వాహనములు దిగి కాలి నడకన ఆశ్రమము వద్దకు వచ్చారు. ధర్మరాజు అక్కడ ఉన్న వారిని చూచి "ధృతరాష్ట్రులవారు ఎక్కడ?" అని అడిగాడు. "యమునలోస్నానం చెయ్యడానికి వెళ్లారు." అని చెప్పారు. వెంటనే ధర్మరాజు మొదలగు వారు అందరూ యమునానదీ తీరానికి వెళ్లారు. అప్పటికే యమునలో స్నానములు జపములు తపములు ముగించుకొని ధృతరాష్ట్రుడు మొదలగువారు వారికి ఎదురు వస్తున్నారు. కుంతీదేవి పాండవులను చూచింది. అందరినీ తనకౌగిట్లో పొదివి పట్టుకొని అందరినీ ఆశీర్వదించింది.

సహదేవుడు కుంతీ దేవి కాళ్లమీద పడి ఏడిచాడు. కుంతీదేవి గాంధారికీ, ధృతరాష్ట్రునకు తనకుమారులు వచ్చారని చెప్పింది. పక్కనే ఉన్న సంజయుడు పాండవులను చూచి సంతోషంగా వారిని పలకరించాడు. ద్రౌపది మొదలగు అంత:పుర స్త్రీలు అందరూ వచ్చి గాంధారికీ, కుంతి కినమస్కరించారు. వారు అంతఃపుర స్త్రీలను ప్రేమతో ఆదరించారు. తనవారంతా తన చుట్టు ఉండటం వలన ఒక్కసారి ధృతరాష్ట్రుడు తాను హస్తినాపురంలో ఉన్నట్టు భావించాడు. అందరూ ఆశ్రమాలకు వెళ్లారు. పాండవులు, ధర్మరాజు ఆశ్రమాలకు వచ్చారని తెలియగానే చుట్టు పక్కల ఉన్న ఆశ్రమములలో ఉన్న ఋషులు మునులు వారిని చూడటానికి అక్కడకు వచ్చారు. అక్కడకు వచ్చిన మునులకు పాండవులు అందరూ పాదాభివందనములు చేసారు. ఆ మునులు సంజయుని చూచి పాండవులను పరిచయం చెయ్యమని అడిగారు. అప్పుడు సంజయుడు ఈ విధంగా పరిచయం చేస్తున్నాడు. " ఈయన ధర్మరాజు. భీముడు, అర్జునుడు, నకులుడు, సహదేవుడు ఆయన తమ్ములు. ఈమె వారి భార్య ద్రౌపది. ఈమె శ్రీకృష్ణులవారి చెల్లెలు, అర్జునుడి భార్య అయిన సుభద్ర. ఉలూపి, చిత్రాంగదలు కూడా అర్జునుని భార్యలు. ఈమె ఉత్తర. యుద్ధములో వీరమరణము పొందిన అర్జున కుమారుడు అభిమన్యుని ధర్మపత్ని." తరువాత పాండవుల ఇతర భార్యలను కూడా వారికి పరిచయం చేసాడు సంజయుడు.

పరిచయాలు అయిన తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజుతో ఇలా అన్నాడు. "ధర్మనందనా! నీవు, నీ తమ్ములు,నీ మిత్రులు, బంధువులు అందరూ కుశలమే కదా! పౌరులు,జానపదులు నీకు అనుకూలంగా ఉంటున్నారుకదా! నీ ఆంతరంగిక పరిజనము సుఖంగాఉంటున్నారు కదా! నీవు నీ పూర్వీకులు నడిచిన ధర్మమార్గమునే నడుస్తున్నావు కదా! దేవాలయములను బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చిన అగ్రహారములు మాన్యములు అన్యాక్రాంతము కాకుండా జాగ్రత్తగా కాపాడబడుతున్నాయి కదా! ప్రజలను బాధపెట్టకుండా పన్నులను వసూలు చేస్తూ కోశాగారాన్ని నింపుతున్నావు కదా! నీవు మిత్రులైన రాజుల పట్ల స్నేహ భావంతోనూ, నీకు శత్రు రాజుల

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

పట్ల కఠినంగానూ వ్యవహరిస్తున్నావు కదా! నీకు మిత్రులు, శత్రువులు కాకుండా తటస్థంగా ఉన్న రాజుల పట్ల అప్రమత్తంగా ఉంటున్నావు కదా! ఎందుకంటే వారు ఏ క్షణంలో ఎవరి వైపు ఉంటారో తెలియదు కదా! దేవతలకు, పితృదేవతలకు, అతిధులకు నైవేద్యములు, భోజనములు పెట్టి తృప్తి పరుస్తున్నావు కదా! నీ రాజ్యంలో నాలువు వర్ణముల వారూ తమకు విధించిన వృత్తులు క్రమం తప్పకుండా పాటిస్తున్నారు కదా! నీ రాజ్యంలో బాలలు, వృద్ధులు, స్త్రీలు, అందరూ భయంలేకుండా జీవిస్తున్నారుకదా! నీ ఆజ్ఞలను పురప్రజలు అందరూ ఖచ్చితంగా పాటిస్తున్నారు కదా!" అని గబా గబా ప్రశ్నించాడు ధృతరాష్ట్రుడు.

అప్పుడు ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రునితో ఇలా అన్నాడు. "పెదనాన్న గారూ! మీరునాకు చేసిన రాజనీతి ఉపదేశం వలన రాజ్యపాలన అంతా సక్రమంగా జరుగుతూ ఉంది. కాని తమరి గురించే మా దిగులంతా. తమరికి అన్నీ సక్రమంగా జరుగుతున్నాయా. తమరి తపస్సు ఎలా సాగుతోంది. మా తల్లి కుంతీదేవి తమరికి సేవలు చేస్తూ ఉందా! మా పెదతల్లి గాంధారి తపస్సు కొనసాగుతూ ఉందా! విదురుల వారు ఇక్కడ లేరు.... ఎక్కడకు వెళ్లారు? నేను వెంటనే విదురుని చూడాలని అనుకుంటున్నాను." అని అన్నాడు ధర్మరాజు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజుతో ఇలాఅన్నాడు. "కుమారా ధర్మరాజా! నేను బాగానే ఉన్నాను. నా తపస్సు నిర్విఘ్నంగా కొనసాగుతూఉంది. కుంతీదేవి మాకు తగిన సపర్యలు చేస్తూ ఉంది. మీ పెదతల్లి గాంధారి కూడా తన తపస్సును అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగిస్తూ నే ఉంది. సంజయుడు కూడా తనకు తోచినరీతిలో తపస్సు చేసుకుంటున్నాడు.

కాని విదురుడు మాత్రం ఎక్కడు ఉంటాడో ఎక్కడ తిరుగుతాడో తెలియదు. సరిగా ఆహారం తీసుకోడు. ఒక్కోసారి గాలి, నీరు మాత్రమే ఆహారంగాతీసుకుంటూ ఉంటాడు. ఒక్కోసారి అది కూడా తీసుకోడు. చాలా విచిత్రంగా ప్రవర్తిస్తుంటాడు. మనుష్యులు కూడా తిరగడానికి భయపడే ఈ కారడవిలో ఒంటరిగా స్వేచ్ఛగా భయంలేకుండా తిరుగుతుంటాడు. ఈ క్షణంలో ఇక్కడ ఉంటాడు మరుక్షణంలో ఎక్కడో ఉంటాడు. ఇక్కడో ఎక్కడో తిరుగుతున్నాడు చూడు అంటూ దూరంగా పోతున్న విదురుని చూపించాడు ధృతరాష్ట్రుడు. విదురుని చూచాడు ధర్మరాజు. విదురుడు ఒళ్లంతా మట్టికొట్టుకొనిపోయిఉన్నాడు, ఒంటిమీద బట్టలు లేవు. జుట్టంతా జడలుకట్టి ఉంది. ఆశ్రమం సమీపంలోకి వచ్చాడు . కానీ అక్కడ ఎక్కువ మంది జనం ఉండటం చూచి దూరంగా పోతున్నాడు. ఇది చూచిన ధర్మరాజు "విదురా! విదురా! ఆగు! నేను ధర్మనందనుడను. నిన్ను చూడటానికి వచ్చాను." అని అరుస్తూ విదురుని వెంట పరుగెత్తాడు. విదురుడు వెనక్కు తిరిగి చూచాడు. ఒక చెట్టు కింద నిలబడ్డాడు. ధర్మరాజు పరుగెత్తుతూ విదురుని వద్దకువెళ్లాడు. విదురుని ఎదురుగా నిలబడ్డాడు. విదురుడు నిశ్చలంగా నిలబడిఉన్నాడు. ధర్మరాజు విదురునితో ఇలా అన్నాడు. "విదురా! నేను ధర్మనందనుడను. నన్ను చూడండి. కళ్లు తెరిచి చూడండి." అని ప్రార్థించాడు. విదురుడు ధర్మరాజు వంక కళ్లు తెరిచి చూచాడు. తదేకంగా చూచాడు. తన యోగబలంతో ఈ

అమరనాథ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

శరీరాన్ని విడిచి పెట్టాడు. విదురుని ఇంద్రియములు, విదురుని ప్రాణములు విదురుని శరీరాన్ని విడిచిపెట్టి తేజోరూపంలో ధర్మరాజు శరీరంలో ప్రవేశించాయి. విదురుని పాంచభౌతిక శరీరం కింతపడిపోయింది. అప్పుడు ధర్మరాజు ఇనుమడించిన కాంతితో ప్రకాశిస్తున్నాడు.

ఇదంతా చూచి ధర్మరాజు ఆశ్చర్యంలో మునిగిపోయాడు. అంతలో తేరుకొని విదురునికి అంత్యక్రియలు నిర్వర్తింపదలిచాడు. అప్పుడు ఆకాశంనుండి ఒక వాక్కు వినపడింది. "విదురుడు యతీశ్వరుడు. యతిధర్మమును స్వీకరించాడు. ఆయన శరీరానికి అగ్నిసంస్కారము చేయడం తగదు. నీవు ఆ విధంగా చేయవద్దు." అని వినిపించింది. తరువాత ధర్మరాజు గబా గబా ధృతరాష్ట్రుని ఆశ్రమానికి వెళ్లాడు. జరిగినది అంతా అక్కడున్నవారికి వివరించాడు. అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. తరువాత ధర్మరాజును చూడటానికి వచ్చిన తాపసులు ధృతరాష్ట్రుని వద్ద సెలవు తీసుకొని వెళ్లిపోయారు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజును చూచి ఇలాఅన్నాడు. "ధర్మనందనా! నీకు ఫలములు, దుంపలు ఇస్తాను ఆహారంగా స్వీకరించు." అన్నాడు. అలాగే అని ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రుని ఆతిథ్యమును సంతోషంగా స్వీకరించాడు. అందరికీ ఫలములు, కందమూలములూ భోజనంగా ఇచ్చారు. అందరూ వాటిని సంతోషంగా ఆరగించారు. ఆ రోజు రాత్రికి ఆశ్రమంలోనే పడుకున్నారు.

తెల్లవారి కాలకృత్యములు, సంధ్యావందనములు మొదలగు కార్యక్రమములు నిర్వర్తించారు. తరువాత ధర్మరాజు తన భార్యద్రౌపది, తమ్ములతో మిగిలిన పరివారముతోనూ ఆశ్రమము అంతా తిరిగి చూచాడు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు పోయి అతనికి నమస్కరించి అతని చెంత ఒక ఆసనము మీద కూర్చున్నాడు. అతనితో ఇష్టాగోష్టి సలిపాడు. ఆ ప్రకారంగా ధర్మరాజు తమ్ములతో పరివారముతో ఒక మాసము రోజులు అరణ్యములో గడిపాడు. ఒకరోజు ధృతరాష్ట్రుడు, ధర్మరాజు, శతయూపుడు మొదలగు మహామునులతో కూర్చుని సంభాషిస్తున్నప్పుడు అక్కడకు వ్యాస మునీంద్రుడు వచ్చాడు. ధృతరాష్ట్రుడు, ధర్మరాజు ఆయనకు అర్ఘ్యపాద్యాదులు ఇచ్చి ఉచితాసనముమీద కూర్చోపెట్టారు. ధృతరాష్ట్రుని చూచి వ్యాసుడు ఇలా అన్నాడు. "ఓ ధృతరాష్ట్రమహారాజా! నీకు వనవాసము అలవాటు పడినదా! తపస్సు ఆచరిస్తున్నావా! తాపసులకు అనువైన పనులను నియమం తప్పకుండా నిర్వర్తిస్తున్నావా! నీ పుత్రులు పోయిన శోకము నీ మనసు లోనుండి తొలగిపోయినదా! నీ భార్య గాంధారి తన దుఃఖమును విడిచి పెట్టినదా! నీకు నీ భార్యకు పరిపూర్ణమైన జ్ఞానము కలిగినదా! కుంతీదేవి నీకు నీ భార్యకు పరిచర్యలు చేస్తూ ఉన్నదా! మీరంతా అరణ్యములలో ఉంటే తాను రాచనగరులో ఉండటం భావ్యం కాదని మీ తోపాటు అడవులకు వచ్చింది కుంతి. ఆమె త్యాగము వర్ణనాతీతము కదా! నీవు ధర్మరాజు పైనా, భీమార్జున,నకులసహదేవుల మీద ప్రేమానురాగములు కలిగి ఉన్నావా! నీ మనసు నిర్మలత్వము పొందినదా! ఎందుకంటే ధృతరాష్ట్రమహారాజా! శత్రుత్వము కానీ, ఒకరికి అపకారము చెయ్యవలెననే గుణము కానీ కలకాలము నిలుపుకోకూడదు.

అమరనధ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

మనసును ఎల్లప్పుడూ నిర్మలంగా ఉంచుకోవాలి. అప్పుడు సంపదలు కలుగుతాయి. విదురుడు తన దేహమును విడిచి పెట్టాడని విన్నాను. విదురుడు ఎవరో కాదు. సాక్షాత్తు యమధర్మరాజు. మాండవ్యముని ఇచ్చిన శాపము మేరకు మానవ జన్మ ఎత్తాడు. బ్రహ్మదేవుని ఆదేశానుసారము, అంబిక యొక్క దాసికి పుత్రుడుగా శూద్రయోని యందు జన్మించాడు. అతనే కాదు. ఈ ధర్మరాజు కూడా యమధర్మరాజు ప్రతిరూపము. అందుకే విదురుడుయోగబలంతో తన అంశలను ధర్మరాజులో కలిపాడు. అటువంటి ధర్మదేవతాస్వరూపుడైన ధర్మరాజు నీకు సేవలు చేస్తుంటే సంతోషిస్తున్నావా!" అని అన్నాడు వ్యాసుడు. ఆ మాటలు విన్న ధృతరాష్ట్రుడు వినయంగా వ్యాసునితో ఇలా అన్నాడు. " ఓ వ్యాసమునీంద్రా! ఈ వనవాసము నాకు ఏమాత్రమూ దు:ఖము కలిగించడం లేదు. నా దేహము, చిత్తము తపస్సు చేయడంలో నిమగ్నమై ఉన్నది. నేను కానీ, గాంధారి కానీ పుత్రశోకమును ఇసుమంత కూడా పొందడం లేదు. ఆ దు:ఖమును మరిచిపోయాము. నాకు ధర్మరాజుమీద, అతని తమ్ములమీదా అంతులేని అనురాగం ఉంది. ఈ ధర్మరాజు సాక్షాత్తు ధర్మదేవతా స్వరూపుడు అని నాకు తెలుసు. ఆ విషయాన్ని నేను నా మాటలతో చేతలతో ధర్మరాజుకు ఎప్పటికప్పుడు తెలియజేస్తున్నాను. ఇంక కుంతి హస్తినాపురంలో రాజభోగములు వదులుకొని మాకోసం మా వెంట అరణ్యములకు వచ్చి మాకు సేవలు చెయ్యడం మాకు ఎంతో ఆశ్చర్యమును కలిగిస్తూ ఉంది. తమరి దయవలన నాకు ఆధ్యాత్మ పరిజ్ఞానమును, మానసిక నిర్మలత్వమును కలిగాయి." అని వినయంతో చెప్పాడు.

ఆ సమయంలో ద్రౌపది, సుభద్ర మొదలగు అంతఃపుర కాంతలు వ్యాసుని దర్శనము కొరకు అక్కడకు వచ్చారు. ఆయనకు భక్తితో నమస్కారములు చేసారు. వారి నందరినీ ఆశీర్వదించాడు వ్యాసుడు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుని చూచి వ్యాసుడు ఇలా అన్నాడు. "మీ అందరికీ మీ మీ మనసులలోని చింతలను తొలగించి మంచి బుద్ధికలుగచేసే తలంపుతో నేను ఇక్కడకు వచ్చాను. మీకు ఇష్టము వచ్చినది అడగండి. మీకోరికలు తీరుస్తాను." అని అన్నాడు. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రుడు ఇలా అన్నాడు. "తమరు మా మీద దయతో మా వద్దకు రావడమే మాకు మహా భాగ్యము. ఇంతకన్నా మేము కోరేది ఏముంటుంది. మీదయకు పాత్రులము అయ్యాము. మీ దయకంటే అధిక మైనది ఏముంటుంది. అది మాకు లభించింది. మీరు నావద్దకు వచ్చి నన్ను ఆదరించడంతో నా జన్మ ధన్యము అయింది. నాకు ఉత్తమ లోకములు కలుగతాయా లేదా అన్న భయం పోయింది. నేను ధన్యులలో ధన్యుడనయ్యాను. అయినా తమరు కోరుకోమన్నారు కాబట్టి నా మనసులో ఉన్న విషయం అడుగుతున్నాను. నా కుమారుడు దుర్యోధనుడు దుష్టస్వభావము కలవాడు. పాండవులు పాపస్వభావము లేని వారు. పుణ్యాత్ములు. అటువంటి వారిని పరాభవించాడు నా కుమారుడు సుయోధనుడు. తన మిత్రరాజులందరినీ వారి వారి సైన్యములతో సహా యుద్ధభూమికి బలి ఇచ్చాడు. భీష్మ, ద్రోణ, కర్ణ మొదలగు వీరులను పోగొట్టుకున్నాడు. తుదకు

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

తానూ బలి అయ్యాడు. అధముడైన సుయోధనుని కొరకు భార్యబిడ్డలను రాజ్యములను వదులుకొని యుద్ధమునకు వచ్చి ప్రాణములను అర్పించిన నానాదేశాల రాజులకు ఎటువంటి సద్గతులు లభించాయి. మరణించిన తరువాత వారంతా ఏమయ్యారు. ఏ లోకాలకు వెళ్లారు. నాకు తెలియజేయండి." అని అడిగాడు. తరువాత గాంధారి చేతులు జోడించి వ్యాసునికి నమస్కరించి ఇలా అన్నది. "ఓ వ్యాసమునీంద్రా! మహాభారత యుద్ధము జరిగి ఇప్పటికి 16 ఏళ్లు అయింది. ఈ 16 ఏళ్లు నా భర్త ధృతరాష్ట్రుడు కొడుకుల కోసం పరితపిస్తూ ఉన్నాడు. ఆయనే కాదు. నేను, ద్రౌపది, సుభద్ర, కుంతి, నా కోడళ్లు నూరుమంది, యుద్ధములో చనిపోయిన భూరిశ్రవసుడు, సోమదత్తుడు, బాహ్లికుని యొక్క భార్యలు, యుద్ధములో మరణించిన తమ తమ భర్తలు, పుత్రులు, సోదరులు ఎక్కడున్నారో చూడాలని ఆతురతగా ఉన్నారు. ఈ సృష్టిలో ఎన్ని లోకాలు ఉన్నాయో అన్నీ నీ యోగశక్తితో చూపగలసమర్థులు మీరు. మాకు ఈ మాత్రం చూపలేరా! కాబట్టి మాకు మా మా బంధువులు ఎక్కడ ఏ లోకాలలో ఉన్నారో చూపించండి. మా దు:ఖములు తొలగించండి. ఇదే మేమందరమూ కోరుకొనే కోరిక." అని అందరి బదులు కోరింది గాంధారి. ఆ సమయంలో కుంతీదేవికి తన కుమారుడు కర్ణుడు మనసులో మెదిలాడు. కుంతి మనసు బాధ పడింది. అది గ్రహించాడు వ్యాసుడు. "అమ్మా కుంతీదేవీ! గాంధారి తన కోరిక తెలియ చేసింది. నీ మనసులో కోరిక కూడా తెలియచెయ్యి. తీరుస్తాను." అని అన్నాడు వ్యాసుడు.

కుంతీ దేవి వ్యాసునికి నమస్కరించి వ్యాసునితో ఇలా అన్నది. " ఓ వ్యాసమునీంద్రా! నీవు దేవతలకు దేవతవు. నీవు నా భర్తకు తండ్రివి. నిన్ను మా మామగారిగా పొందడం మా అదృష్టం. నా మీద దయయుంచి నా విన్నపము ఆలకించు. నేను కన్యగా ఉన్నప్పుడు దుర్వాసమహాముని మా తండ్రి గారి వద్దకు వచ్చాడు. ఆయనకు సేవలు చెయ్యడానికి నన్ను నియమించాడు నా తండ్రి. నా సేవలకు మెచ్చుకున్నాడు దుర్వాసుడు. " నీకు ఒక వరం ఇస్తాను కోరుకో " అని అన్నాడు. "మహానుభావా! మీ దయ నా మీద ఉన్నది నాకు అంతే చాలు. నాకు ఇంక ఏవరమూ అక్కర లేదు." అని అన్నాను. అప్పుడు దుర్వాసుడు "నేను వరం ఇస్తాను అన్నప్పుడు నువ్వు కాదు అని అనకూడదు. అడుగు" అని అన్నాడు. నేను భయపడి నాకు పుత్రుడిని ప్రసాదించమని అడిగాను. అప్పుడు ఆ ముని నాకు ఒక మంత్రము ఉపదేశించాడు. " కల్యాణీ! ఈ మంత్రము మననము చేసి నీవు ఏ దేవతను తలిస్తే ఆ దేవత వచ్చి నీకు పుత్రుని ప్రసాదిస్తాడు. కుంతీ! నీకుసాక్షాత్తు యమధర్మరాజు కుమారుడి గా జన్మిస్తాడు." అని చెప్పాడు. తరువాత దుర్వాసమహాముని వెళ్లిపోయాడు. నాకు బాల్యచాపల్యంచేత ఆ మంత్రమును పరీక్షించాలి అనిపించింది. ఏదేవతను పిలుద్దామా అని అనుకుంటూ ఉండగా ఆకాశంలో సూర్యుడు కనిపించాడు. నేను మంత్రము మననం చేసి సూర్యదేవుని ప్రార్థించాను. ఇది కేవలం నేను వినోదం కోసం చేసాను. కాని సూర్యభగవానుడు నిజంగానే నా ముందు ప్రత్యక్షం అయ్యాడు. "నీకు ఏం వరం కావాలో కోరుకో" అన్నాడు.

అమరనథ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

నాకు భయం వేసింది. చేతులు జోడించి "అయ్యా! మీరెందుకు వచ్చారు మీరు వెళ్లిపోండి" అని ప్రార్థించాను. "కన్యామణీ! వృధాగా ఎవరినీ ఆహ్వానించడం తప్పు. నీకు మంత్రము ఎవడు ఉపదేశించాడో వాడిని శపిస్తాను." అని కోపంతో అన్నాడు సూర్యభగవానుడు. నేను భయంతో వణికిపోయాను. నా బాల్య చాపల్యం వలన నిరపరాధి అయిన గురుదేవులు దుర్వాసుల వారిని శాపగ్రస్తులను చెయ్యడం ఇష్టంలేదు. అందుకని సూర్యుని చూచి "దేవా! తమరు నా మీద దయయుంచి, తమరితో సమానమైన తేజస్సు కలిగిన కుమారుని ప్రసాదించండి." అని అడిగాను. అప్పుడు సూర్యభగవానుడు తన తేజస్సును నాలో ప్రవేశపెట్టాడు. " నీకు నా వంటి తేజస్వి అయిన కుమారుడు కలుగుతాడు. కాని నీవు కన్యవు. కాబట్టి నీ కన్యాత్వముచెడకుండా నీకు కుమారుడు కలుగుతాడు. ఆ ప్రకారంగా నీకు వరాన్ని ప్రసాదిస్తున్నాను." అని పలికాడు. తరువాత సూర్యభగవానుడు వెళ్లిపోయాడు. తరువాత నేను గర్భవతినయ్యాను. నా తల్లి తండ్రులకు తెలియకుండా, నా అంత:పురంలో రహస్యంగా కుమారుని ప్రసవించాను. కాని కన్యగా ఉండి కొడుకును పెంచలేక నదిలో వదిలిపెట్టాను. ఇదంతా నాకు ఒక కలగా జరిగిపోయింది. తమరు జ్ఞానులు కాబట్టి ఈ విషయం అంతా గ్రహించారు. కాని ఆ పుత్రుడు నాకు పుట్టిన విధానము, వాడిని నేనునదిలో వదిలిన విధానము ఇప్పటికీ నాకు బాధను కలిగిస్తూ ఉంది. నేను చేసింది పాపమో కాదో తెలియదు కానీ నేను నా కన్నకుమారుని నిర్దయగా నదిలో వదలడం తలుచుకొని నా హృదయం దహించుకుపోతూ ఉంది. ఆభయం ఇప్పటికీ నన్ను వెన్నాడుతూనే ఉంది. తమరు నా భయాన్ని పోగొట్టండి. తనకుమారులు మరణించిన తరువాత వారికి ఎటువంటి ఉత్తమ గతులు కలిగాయి అన్న ఈ ధృతరాష్ట్రుని కోరికను తీర్చండి. అదే మీరునాకు ఇచ్చే వరము." అని వేడుకొన్నది కుంతి.

అప్పుడు వ్యాస మహర్షి కుంతీ దేవితో ఇలా అన్నాడు. "నీవు చెప్పినది అంతా యదార్థము. ఇందులో నీ తప్పు ఏమీ లేదు. దేవతలు ఇటువంటి అద్భుతములు చేస్తూ ఉంటారు. కర్ణుడు ఆ ప్రకారము జీవించవలసి ఉన్నది కాబట్టి కర్ణుని నీవు నదిలో వదిలిపెట్టావు. కర్ణుడి పుట్టుకతో నీ కన్యాత్వము భంగము కాలేదు కాబట్టి నీవు స్త్రీలలో అగ్రగణ్యురాలవయ్యావు. నీవు నిష్కళంక చరిత్రవు అందులో ఏ మాత్రము సందేహము లేదు. గాంధారీ! నీవుకోరినట్టు నీ కుమారులను, సోదరులను, కుంతీ తన కుమారుడిని, మీ మీ బంధువులను చూస్తారు. ద్రౌపది, సుభద్ర, మిగిలిన స్త్రీలు వారి వారి సోదరులను, పుత్రులను, పౌత్రులను చూస్తారు. నేను ఈ పని చేయడానికే ఇప్పుడు ఇక్కడకు వచ్చాను. నీ యొక్క భర్తయొక్క, ఈ కుంతి యొక్క చింతలు పోగొట్టడానికి మీరు కోరిన కోరికలు నెరవేరుస్తాను. కానీ గాంధారీ! నీవు నీ కుమారుల గురించి, మనుమల గురించి విచారించవద్దు. వారు యుద్ధము చేసి వీరమరణం పొందారు. ఈ మహాభారతయుద్ధము ఇలా జరగాలని ఎప్పుడో నిర్ణయింపబడింది. ఎందరో దేవతలు తమ తమ అంశలతో ఈ భూమి మీద జన్మించారు. నీ భర్త ధృతరాష్ట్రుడు పూర్వజన్మలో ధృతరాష్ట్రుడు అనే గంధర్వరాజు. ఈ జన్మలో అంధరాజుగా

అమరనాధ అమర

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

జన్మించాడు. యమధర్మరాజు అంశతో పుట్టినవాడు ధర్మరాజు. వాయుదేవుని అంశతో భీముడు, అశ్వినీ దేవతల అంశలతో నకులసహదేవులు జన్మించారు. నరనారాయణులు అనే మునిపుంగవులు... నరుడు అర్జునుడుగానూ, నారాయణుడు కృష్ణుడు గానూ జన్మించారు. ద్వాపరుడు శకునిగా జన్మించాడు. కలి అంశతో సుయోధనుడు, రాక్షసాంశలతో దుశ్శాసనుడు మొదలగు నీ కుమారుడు జన్మించారు. కర్ణుడు సూర్యుని అంశతో, అభిమన్యుడు చంద్రుని అంశతో జన్మించారు. అగ్నిలో నుండి పుట్టిన ద్రౌపదికి అన్న ధృష్టద్యుమ్నుడిగా అగ్నిదేవుడే జన్మించాడు. అతని తమ్ముడు శిఖండి వాయుదేవుని అంశ. కులగురువు ద్రోణుడు బృహస్పతి అంశగా తెలుసుకో. అష్టవసువులలో ఎనిమిదవ వసువు శాపగ్రస్తుడై దేవవ్రతుడు (భీష్ముడు) గా జన్మించాడు. అశ్వత్థామ రుద్రుని అంశతో జన్మించాడు.

మిగిలిన రాజులందరూ దేవతల అంశలతోనూ, రాక్షస అంశలతోనూ జననమొందారు. కాబట్టి వీరందరూ కారణ జన్మలు. వారి వారి జన్మసాఫల్యము పొందగానే ఈ లోకాన్ని విడిచిపెట్టారు. అంతేగానీ ఎవరూ ఎవరినీ చంపలేదు. ఇంక మీరందరూ నాతో పాటు గంగానదీ తీరానికి రండి. అక్కడ మీ మనసుల్లో ఉన్న దుఃఖము పోయేట్టు మీ మీ పుత్రులను పౌత్రులను, సోదరులను బంధువులను చూపిస్తాను." అని వ్యాసుడు అందరినీ గంగానదీ తీరానికి తీసుకొని వెళ్లాడు. వారితో పాటు శతయూపుడు మొదలగు మునులు కూడా ఆ ఆశ్చర్యమును చూడటానికి గంగాతీరానికి వెళ్లారు. ఇంతలో సాయంత్రం అయింది. బంధుదర్శనము రేపు చేద్దాము అన్నాడు వ్యాసుడు. కాని వారందరూ ఎప్పుడెప్పుడు తమ వారిని చూద్దామని ఉత్సుకతతో ఉన్నారు. అందుకని వారందరికీ ఆ రాత్రి నూరు సంవత్సరములు గడిచినట్టుగా ఉంది. మరునాడు సూర్యోదయము అయింది. అందరూ ప్రాతఃకాలము నిర్వర్తించవలసిన విధులు నిర్వర్తించారు. ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ, కుంతి, పాండవులు మొదలగు వారు ఉత్సాహంగా వ్యాసుని వద్దకు పోయి ఆయన చుట్టుచేరారు.

సకల జనసమూహము జరగబోవు అద్భుతము తిలకించడానికి ఆతృతగా ఎదురుచూస్తున్నారు. వ్యాసుడు గంగానదిలో దిగాడు. ఒక్క మునక వేసాడు. పైకి లేచాడు. చేతులుచాచాడు. అందరినీ పిలుస్తున్నట్టు " అందరూ రండి" అని ప్రేమగా పిలిచాడు. ఇంతలో పెద్దగా చప్పుడు అయింది. బిల బిల మంటూ నీళ్లలో నుండి యుద్ధములో చనిపోయిన దుర్యోధనుడు, అతని నూర్గురు తమ్ముళ్లు, అతని యావత్తు కుంటుంబసభ్యులు, అభిమన్యుడు, అశ్వత్థామ చేతిలో హతమైన ఉపపాండవులు, మొదలగు పాండురాజు సంతతివారు, కర్ణుడు, బాహ్లికుడు, మొదలగు కురు ప్రముఖులు, ద్రుపదుడు అతని సంతతివారు, విరాటుడు అతని కుమారులు, శకుని అతని అన్నదమ్ములు, కుమారులు, వీరందరి కన్నా ముందు భీష్ముడు, ద్రోణుడు నడువగా, గంగానదిలో నుండి వెలుపలికి వచ్చారు. వారి దేహములు అన్నీ దివ్యమైన కాంతితో ప్రకాశిస్తున్నాయి.

అమరనధ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

కాని ధృతరాష్ట్రుడు అంధుడు కాబట్టి వారిని చూడలేడు. అందుకని వ్యాసుడు అతనికి దివ్యదృష్టి ప్రసాదించాడు. గాంధారి కూడా తన కళ్లకు కట్టుకున్న బట్టను తొలగించింది. అందరూ తమ తమ పుత్రపౌత్రసమేతంగా బంధుగణమును చూచారు. వారందరూ నవ్వుతూ తుళ్లుతూ హాయిగా ప్రేమగా ఒకరితో ఒకరు మాట్లాడు కుంటున్నారు. వీరేనా యుద్ధంలో ఒకరి మీద ఒకరు కత్తులు దూసుకొన్నది అని అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. సుయోధనాదులలో పూర్వము ఉన్న అభిమానము కార్యము మచ్చుకైనా లేవు. అంతా ప్రేమమయంగా ఉన్నారు. అందరూ ధృతరాష్ట్రుని వద్దకు వచ్చారు. వారి రాక అక్కడ ఉన్న వారందరికీ ఆనందం కలిగించింది. అంతా ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నారు. చిన్నవారందరూ వారి కన్నా పెద్దవారికి నమస్కారాలు చేసారు. పెద్దవాళ్లు చిన్న వాళ్లను ఆశీర్వదించారు. అంతా ఆనందంగా ఉన్నారు. అక్కడ రెండు విధాల వారు ఉన్నారు. దివ్య శరీరులు మానవశరీరంతో ఉన్నవారు. భీష్ముడు మొదలగు పెద్దలు తమ కన్నా చిన్న వారినీ, ద్రోణుడు తన శిష్యులను, తమ తమ తండ్రులను, తల్లులను, కొడుకులను, కూతుళ్లను, తాతలను, మనుమళ్లను, మనుమరాళ్లను, బావలను, బావమరుదులను, అన్నలను, తమ్ముళ్లను, అక్కలను, చెల్లెళ్లను, అత్తగార్లను, మామగార్లరు, కూతుళ్లను, అల్లుళ్లను, తదితర బంధువులను కలుసుకున్నారు. కుశల ప్రశ్నలు వేసుకున్నారు. ఆ రోజంతా అందరూ పూర్వ వైరములను మరిచి హాయిగా గంగాతీరంలో గడిపారు.

మరునాడు ఉదయం దివ్యశరీరులు మానవ శరీరుల వద్ద వీడ్కోలు తీసుకున్నారు. తిరిగు ప్రయాణమునకు సిద్ధం అయ్యారు. దివ్యదేహులు తిరిగి తమ తమ లోకములకు వెళ్లుటకు గంగానదిలోకి దిగారు. వారికి వీడ్కోలు పలకడానికి వ్యాసుడు గంగానదీజలాలో దిగి ఉన్నాడు. గంగ ఒడ్డున ఉన్న వారిని చూచి ఇలా అన్నాడు. "మీరంతా చనిపోయిన మీ మీ భర్తలను కలుసుకున్నారు. మీలో ఎవరైనా మీ మీ భర్తలను అనుసరించి వారితో పాటు దివ్యలోకములకు వెళ్ల దలచు కుంటే వెళ్లవచ్చును. అలాంటి వారు ఈ గంగలో మునుగుటకు రండి." అని అన్నాడు వ్యాసుడు. వెంటనే యుద్ధములో చనిపోయిన వీరుల భార్యలందరూ ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీల అనుజ్ఞ తీసుకొని తమ తమ భర్తలను అనుసరించడానికి గంగానదిలో మునిగారు. వెంటనే వారందరూ తమ తమ మానవ శరీరములను వదిలి దివ్యదేహములతో తమ తమ భర్తలను అనుసరించారు. ఆ దృశ్యమును చూచి అందరూ ఆశ్చర్యచకితు లయ్యారు. ఆ విధంగా అక్కడి వారికి వ్యాసుని దయ వలన వారి వారి బంధువులతో సమాగమము జరిగింది. ధృతరాష్ట్రునకు మరలా అంధత్వము ప్రాప్తించింది. తరువాత శతయూపుడు మొదలగు మహామునులు ధృతరాష్ట్రుని వద్ద సెలవు తీసుకొని వారి వారి ఆశ్రమములకు వెళ్లారు. వ్యాసుడు ధృతరాష్ట్రుని చూచి ఇలా అన్నాడు. "కుమారా!

చూచావుగా నీ కొడుకులను, నీ బంధువులను. వారు ఇక్కడికంటే పరలోకములో ఎక్కువ సౌఖ్యములు అనుభవిస్తున్నారు. కాబట్టి ఇకనైనా

అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

వారి మరణము గురించి చింతించకు. ధర్మరాజు ఇక్కడకు వచ్చి మాసము రోజులు దాటింది. నీవు వెళ్లమనే దాకా వెళ్లడు. అక్కడ రాజ్యపాలన కుంటువడుతుంది. ఇంకనైనా వెళ్లమని చెప్పు." అని అన్నాడు వ్యాసుడు. "మునీంద్రా అలాగే చేస్తాను. తమ దయవలన నా కుమారులను, బంధువులను చూచాను. కృతార్థుడను అయ్యాను." అని నమస్కారము చేసాడు ధృతరాష్ట్రుడు.. తరువాత వ్యాసుడు వెళ్లిపోయాడు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు ధర్మరాజును పిలిచి "నాయనా ధర్మనందనా! నీవు ఇక్కడకు వచ్చి చాలారోజులు అయింది. అక్కడ రాజ్యపాలన కూడా చెయ్యాలి కదా! నీవు అక్కడ ఉంటేనే కదా అనుదినము రాచకార్యములు సక్రమంగా నడిచేది. నీవు రాజనీతి గురించి భీష్మాదుల వలన తెలుసుకున్నావు. నేను ప్రత్యేకంగా చెప్పవలసినది ఏమీ లేదు. నీవు రాజధానిలో లేని సమయం చూచి నీ శత్రువులు విజృంభించే ప్రమాదము ఉంది. కాబట్టి వెంటనే నీవు నీ తమ్ములతో హస్తినాపురము వెళ్లు. నీ రాక వలన నా మనసులో ఉన్న బాధ అంతా మాయమయింది. ఇప్పుడు నా మనస్సు ప్రాపంచిక విషయముల మీద లేదు. తపస్సు మీదనే ఉంది. మీరంతా ఇక్కడ ఉంటే నా తపస్సుకు భంగం కలుగుతుంది. కాబట్టి నీవు నీ అన్నదమ్ములు, అంత:పుర స్త్రీలు, పరవారముతో సహా సత్వరమే రాజధానికి తిరిగి వెళ్లండి." అని అన్నాడు.

ఆమాటలకు ధర్మరాజు చేతులు జోడించి ఇలా అన్నాడు. "పెదనాన్న గారూ! అలాగు చేస్తాను. రాజ్యభారము వహించడానికి భీముడు, అర్జునుడు. నకుల సహదేవులను పంపుతాను. నేను ఇక్కడే ఉండి తమరి పాద సేవ చేసుకుంటూ శేషజీవితమును గడుపుతాను. నాకు అనుమతి ఇవ్వండి." అని అన్నాడు. ఆ మాటలకు గాంధారిఇలా అంది. "కుమారా ధర్మనందనా! నీవు ఈ ప్రకారము మాట్లాడటం తగునా! నీవు ఇక్కడ ఉండి సన్యాసదీక్ష స్వీకరిస్తే అక్కడ రాజ్యపాలన ఎవరు చేస్తారు. నీయొక్క మాయొక్క పితరులకు శ్రాద్ధ కర్మలను ఎవరు నిర్వర్తిస్తారు. కాబట్టి నీవు రాజధానికి వెళ్లడమే ఉత్తమము." అని పలికింది గాంధారి.

" అమ్మా! మీరు ఎన్ని చెప్పినా ఇంత ప్రశాంతంగా ఉన్న ఈ అరణ్యమును విడిచి వెళ్లడానికి నా మనసు ఒప్పడం లేదు. నా మనసులో ఇదివరకు మాదిరి రాజ్యకాంక్ష లేదు. అమ్మా అటు పాంచాల వంశంలో నూ ఇటు మాత్స్య వంశంలోనూ పురుషులందరూ యుద్ధంలో మరణించారు. కేవలం స్త్రీలు మాత్రమే మిగిలారు. ఇదంతా నావలననే జరిగింది. ఆ వంశములలో కేవలము ఒక్క పురుషుడు కూడా లేని రాజ్యము నాకు అక్కరలేదు. భారత యుద్ధము అయినప్పటినుండీ నా మనసు రాజ్యపాలన మీద లేదు. తపస్సు మీదనే నిలిచి ఉంది. అమ్మా! నేనుమీకు ఎలాంటి ఇబ్బంది కలిగించను. నా పాటికి నేను తపస్సు చేసుకుంటాను. నన్ను ఇక్కడే ఉండటానికి అనుమతించండి. ఇంక ఏమీ మాట్లాడకండి." అని అన్నాడు. వెంటనే పక్కనే ఉన్న సహదేవుడు ఇలా అన్నాడు. "అన్నయ్యా! నేను ఇక్కడే ఉండి తపస్సుచేసుకుంటాను. నా తల్లి కుంతికి, పెదనాన్న గారికి

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

సేవలు చేస్తాను. తమరు అంతఃపుర కాంతలందరనూ తీసుకొని హస్తినాపురమునకు వెళ్లండి." అని అన్నాడు. తన చిన్న కుమారుడు సహదేవుడు ఆ మాటలు అనడం చూచి కుంతీదేవి సహదేవుని తన గుండెలకు హత్తుకుంది. "నాయనా సహదేవా! మీరందరూ రాజధర్మంలో సమర్థులు. మీరు రాజ్యపాలన చెయ్యాలి గానీ మాకు సేవ చెయ్యడం కోసరం అరణ్యములలో ఉండటం తగదు. ఇంకో మాట. మీరు ఇక్కడే ఉంటే మాకు తపోభంగం అవుతుంది. మేము ఏకాగ్రతతో తపస్సు చేసుకొనలేము. మీరు ఇక్కడ ఉండటం మాకు కీడు చేసినట్టే అవుతుంది కాని వేరు కాదు. కాబట్టి మీరందరూ హస్తినకు వెళ్లండి. ఇది నా మాట కాదు. బావగారు ధృతరాష్ట్రులు, అక్క గాంధారి మాట కూడా. మీకు అంతా శుభమే జరుగుతుంది. ఇంక పోయి రండు." అని పలికింది కుంతీదేవి. ఇంక చేసేది లేక ధర్మరాజు పెదతండ్రి గారి వద్ద సెలవు తీసుకున్నాడు. ధృతరాష్ట్రుడు భీమార్జున నకుల సహదేవులను ఆలింగనము చేసుకొని ఆశీర్వదించాడు. పాండవులందరూ ధృతరాష్ట్రుని పాదములకు నమస్కారము చేసి ఆయన ఆశీర్వాదములు తీసుకున్నారు. తరువాత పాండవులు గాంధారికి తల్లి కుంతీదేవికి నమస్కరించి వారి దీవెలను పొందారు. తరువాత ద్రౌపది, సుభద్ర మొదలగు అంత:పుర కాంతలందరూ అందరి దగ్గరా సెలవు తీసుకున్నారు. అందరూ తిరిగి హస్తినాపురమునకు వెళ్లిపోయారు. తరువాత కొన్ని దినములు జరిగాయి. ఒకరోజు ధర్మరాజు తన తమ్ముళ్లతో సహా ఇష్టాగోష్టిలో ఉండగా అక్కడకు నారదుడు వచ్చాడు. పాండవులు నారదునికి అర్ఘ్యపాద్యాదులు ఇచ్చి సత్కరించారు. ఉ చితాసనము మీద కూర్చోబెట్టారు. "మహానుభావా! తమరు ఎక్కడి నుండి వస్తున్నారు. తమరి రాకకు కారణమేమి?" అని అడిగాడు ధర్మరాజు. దానికి నారదుడు ఇలా అన్నాడు. " ధర్మనందనా! నేను లోక సంచారము చేస్తూ ఎన్నో దేశాలు తిరిగాను. నిన్ను చూచి చాలాకాలము అయింది. అందుకని మీ అందరినీ చూచిపోదామని వచ్చాను. గంగానదీ తీరమున ఉన్న మునుల వలన మీ పెదతండ్రి గారి తపస్సు గురించి కూడా విన్నాను." అని అన్నాడు. అప్పుడు ధర్మరాజు నారదునితో ఇలా అన్నాడు. "మహామునీ! మా పెదతండ్రిగారు, మా పెదతల్లిగారు, మా తల్లి కుంతీదేవి క్షేమంగా ఉ న్నారా! వారికి ఏ ఇబ్బంది కలగడం లేదు కదా!" అని అడిగాడు ధర్మరాజు. దానికి నారదుడు ఇలా అన్నాడు. "ధర్మనందనా! నీకు అన్ని విషయములు సవిస్తరముగా చెబుతాను సావధాన చిత్తుడవై విను. మీరందరూ ధృతరాష్ట్రుని ఆశ్రమమునుండి వచ్చిన తరువాత కొంత కాలము బాగానే జరిగింది. ఒకరోజు మీ పెదతండ్రి ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారి, కుంతీదేవి, సంజయుడు అగ్నిహోత్రముతో సహా తపస్సు చేసుకొనడానికి ఆశ్రమమునకు దూరంగా గంగానదీ తీరంలో ఉన్న అరణ్యములలోకి వెళ్లారు. అక్కడ ధృతరాష్ట్రుడు కేవలం గాలి ఆహారంగా తీసుకుంటూ ఘోరమైన తపస్సు చేయడం మొదలెట్టాడు. గాంధారీ కూడా కేవలం నీరు ఆహారంగా తీసుకుంటూ తపస్సు చేయడం మొదలెట్టింది. మీ తల్లి కుంతీ దేవి నెలకు ఒకసారి ఆహారం తీసుకుంటూ తపస్సు చేసింది. సంజయుడు వారానికి ఒకసారి ఆహారం తీసుకుంటూ తపస్సు చేసాడు. యాజకులు

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

నిత్యమూ అగ్నిహోత్రమును చేస్తూ ఉండేవారు. ఒక్కొక్కసారి ధృతరాష్ట్రుడు ఆ నిర్జనారణ్యములో ఒంటరిగా తిరుగుతూ ఉండేవాడు. ఒకరోజు వారందరూ గంగానదిలో స్నానం చేసి వస్తున్నారు. ఇంతలో అడవికి నిప్పంటుకుంది. దావానలము తీవ్రంగా వ్యాపించింది. అడవినంతా చుట్టుముట్టింది. పక్షులు జంతువులు కకావికలై పరుగెత్తాయి. గాంధారీ, ధృతరాష్ట్రులు నిరాహారంగా ఉండటంవలన అక్కడినుండి వేగంగా పరుగెత్తి ఆ మంటల బారి నుండి తప్పించుకొని పారిపోలేకపోయారు. ఎక్కడివారు అక్కడే నిలబడ్డారు. ధృతరాష్ట్రుడు సంజయుని చూచి "సంజయా! నీవు పారిపో. అగ్ని జ్వాలలు లేని చోటికి పారిపో. పారిపోడానికి మాకు శక్తిలేదు. మేము రాలేము. నీవు

పారిపోయి నీ ప్రాణాలు దక్కించుకో." అని అన్నాడు. అప్పుడు సంజయుడు "మహారాజా! జీవితమంతా కలిసి ఉన్నాము. ఇంక మీదట కూడా కలిసి ఉంటాము. నా ప్రాణాలు కాపాడుకోడానికి మిమ్మల్ని ఒంటరిగా వదిలి వెళ్లలేను." అని అన్నాడు. "అది కాదు సంజయా! మేము తప్పించుకొనే పరిస్తితిలో లేము. కాని నీవు తప్పించుకు పోగలవు. ఇది పాపం కాదు. వెంటనే వెళ్లిపో." అని అన్నాడు ధృతరాష్ట్రుడు. ఎట్టకేలకు సంజయుని అక్కడినుండి పారిపోవడానికి ఒప్పించాడు ధృతర్వాష్టుడు. తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు యోగ నిష్ఠలో కూర్చున్నాడు. గాంధారీ కుంతీ ఆయన పక్కనే కూర్చున్నారు. సంజయుడు ఆ మంటలలో నుండి నేర్పుగ తప్పించుకొని హిమా లయాలలోకి పారిపోయాడు. గాంధారీ, ధృతరాష్ట్రుడు, కుంతీదేవిని ఆ మంటలు చుట్టు ముట్టాయి. వారు ముగ్గురూ ఆ మంటలకు ఆహుతి అయ్యారు. ఇదంతా నాకు గంగాతీరంలో ఉండే మునులు చెప్పారు. ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ, కుంతీదేవి అడవులకు రావడం, మీరు వారిని చూడటానికి రావడం, తరువాత మీరు హస్తినకు తిరిగి వెళ్లడం కూడా నేను ఆ మునుల వలన విన్నాను. తరువాత నేను పోయి ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ, కుంతీదేవి మృతదేహములను కూడాచూచాను. ఈవిషయం నీకు చెప్పిపోదామని వచ్చాను. వారంతా ఉ త్తమలోకాలకు వెళ్లిపోయారు. నీవేమీ బాధపడకు." అని అన్నాడు నారదుడు.

ఈవిషయం వింటూ ఉండగానే ధర్మరాజు, భీమార్జున నకులసహదేవులు దుఃఖంతో రోదిస్తున్నారు. ఈ విషయం అంతఃపుర కాంతలకు తెలిసింది. అంతా శోకసముద్రంలో మునిగిపోయారు. ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ, కుంతీదేవి దావానలములలో ఆహుతి అయ్యారు అన్నవార్త హస్తినాపురం అంతా వ్యాపించింది. జనులు తండోపతండాలుగా రాజప్రాసాదానికి రాసాగారు. అంతా తమ మహారాజు మరణానికి దు:ఖిస్తున్నారు. తన ఏడుపును దిగమింగుకొని ధర్మరాజు నారదునితో ఇలా అన్నాడు. "మునీంద్రా! ఎవరి చావు ఎప్పుడు ఎక్కడ రాసి పెట్టి ఉందో ఎవరికి తెలుసు. మేమంతా ఉండగా మా పెదనాన్న కురువృద్ధుడు దిక్కులేని చావు చచ్చాడు. నూరుగురు కుమారులు ఉండి కూడా, వేయిఏనుగుల బలం ఉండికూడా, ఆ ధృతరాష్ట్రుడు కేవలం అగ్నికి ఆహుతి

అమరనాథ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

అయ్యాడు. ఏమంటాము? పట్టుపానుపుల మీద, హాయిగా నిద్రిస్తూ, వందిమాగధుల కైవారాలతో నిద్రలేవవలసిన ధృతరాష్ట్రుడు, ఇప్పుడు కటిక నేలమీద పడి ఉండి, నక్కలు తోడేళ్ల ఊళలు వింటూ దిక్కులేకుండా చచ్చి పడి ఉన్నాడు కదా! నారదా! గాంధారి తన భర్తతో కూడా వెళ్లి పోయింది. పుణ్యాత్మురాలు. ఆమె గురించి చింతింప పనిలేదు. కానీ మా తల్లి కుంతీదేవి. మేమందరమూ రాజభోగములు అనుభవిస్తూ ఉంటే, అడవులకు పోయి, అక్కడ అగ్నికి ఆహుతి అయింది. అమె గురించే నా దు:ఖమంతా! ఆమె కడుపున బుట్టిన నేను, భీమసేనుడు, అర్జునుడు, మాద్రీసుతులు, నకుల సహదేవులు ఇంతమంది కుమారులను పెట్టుకొని మా తల్లి అనాధగా దిక్కులేని చావు చచ్చింది. ఆమెకోసం దు:ఖించకుండా ఎలా ఉండగలను చెప్పు.

నారదా! తమరికి తెలుసుకదా! ఖాండవ దహన సమయంలో అర్జునుడు అగ్నిదేవునికి ఎంతో సాయం చేసాడు. కాని అగ్ని దేవుడు ఆ సాయం కూడా గుర్తుపెట్టుకోకుండా మా తల్లిని దగ్ధంచేసాడు. ఆ అగ్నిదేవునికి కనీసం కృతజ్ఞత అన్నా ఉందా. అతడు ఎంత కృతఘ్నుడు. మునీంద్రా! ఇప్పుడు ఎంత వగచి మాత్రం ఏమి లాభము. మా పెదనాన్న, పెదతల్లి, మా తల్లి అగ్నిలో ఆహుతి అయ్యారు కదా. వారికి మేము ఏమి చెయ్యాలి. వివరంగా చెప్పండి." అని అడిగాడు. అప్పుడు నారదుడు ఇలా అన్నాడు. "నీకు ఇంకో విషయం కూడా చెప్పాలి. ఇది జరిగిన ముందు రోజు ధృతరాష్ట్రునకు విరక్తి అధికమై అగ్నికి ప్రత్యేకమైన పూజలు చేసి అగ్ని దేవుని వద్దనుండి సెలవు తీసుకున్నాడు. ఆ అగ్నిని వేల్చిన ఋత్విక్కులు ఆ అగ్నిని అక్కడే ఉద్వాసన చేసి వెళ్లిపోయారు. ఆ అగ్ని రగిలి రగిలి కార్చిచ్చుగా మారి ఆ అడవిని దహించి వేసింది. ఆ అగ్నిలోనే వారంతా దహనం అయ్యారు. మీ పెదనాన్న తాను వేల్చిన అగ్నిలోనే తాను దగ్ధం అయ్యాడు. కాబట్టి నీవు, నీ తమ్ములు, ద్రౌపది మొదలగు అంతఃపుర కాంతలు అందరూ గంగా నదికి వెళ్లి స్నానం చేసి మీ పెదనాన్న ధృతరాష్ట్రునకు, గాంధారికి కుంతీదేవికి తిలోదకాలు ఇవ్వండి." అని అన్నాడు. వెంటనే పాండవులు, అంత:పురకాంతలు, పురజనులు అందరూ గంగానదీతీరమునకు వెళ్లారు. గంగా స్నానం చేసారు. తిలోదకాలు ఇచ్చారు. పదిరాత్రులు అశౌచము(మయల) కాబట్టి గంగానదీతీరముననే కుటీరములు నిర్మించుకొని అక్కడే ఉన్నారు. సమర్ధులైన వారిని పిలిచి ధృతరాష్ట్రుడు, గాంధారీ, కుంతీదేవిల అస్థికలు సేకరించి వాటిని గంగానదిలో నిమజ్జనం చేసారు. శ్రాద్ధకర్మలు శ్రద్ధతో నిర్వర్తించారు. దానధర్మాలు విరివిగా చేసారు. వారికి ఉత్తమలోకములు కలగడానికి ఏం చెయ్యాలో అన్నీ సక్రమంగా శ్రద్ధతో చేసారు. శ్రాద్ధకర్మలు జరిగిన పన్నెండు రోజులు నారదుడు అక్కడే ఉండి అన్ని కార్యములు యధావిధిగా నిర్వర్తింప చేసాడు. ధర్మరాజును అతని తమ్ములను అందరూ ఆశీర్వదించారు. తరువాత ధర్మరాజు తన తమ్ములతో అంత:పుర కాంతలతో హస్తినాపుర ప్రవేశము చేసాడు. ఈ విధంగా ధృతరాష్ట్రుడు మహాభారత యుద్ధము జరిగిన తరువాత 15 ఏళ్లు హస్తినాపురము లోనూ, తరువాత 3 ఏళ్లు

అమరనాధ్ అమర్

మహా భారతము.
ఆశ్రమ వాసపర్వము
(ద్వితీయాశ్వాసము.)

అరణ్యములలోనూ గడిపి పరలోకము చేరుకున్నాడు." అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు మహాభారతకథను వినిపించాడు.
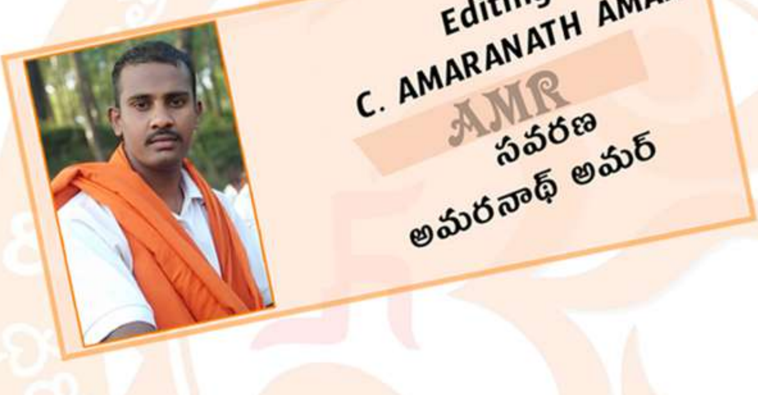
మహాభారతము - ఆశ్రమ వాస పర్వము
ద్వితీయోధ్యాయము సంపూర్ణము.
ఆశ్రమవాస పర్వము సర్వం సంపూర్ణము.
ఓంతత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్.